

PRAVO NA ISPRAVAK OBJAVLJENE INFORMACIJE I PRAVO NA ODGOVOR NA OBJAVLJENU INFORMACIJU PREMA ZAKONU O MEDIJIMA

Vicko Prančić, dipl. iur.*

UDK 347.781.6

347.426.4:070

Pregledni znanstveni rad

Priljeno: lipanj 2008.

Sloboda medija služi slobodnom individualnom i javnom oblikovanju mišljenja te je nužna osnova za kritičko izvješćivanje i istraživačko novinarstvo. Samo slobodno od bilo kakvih utjecaja i kritičko prikazivanje stvarnosti može voditi slobodnom oblikovanju mišljenja i na taj način omogućiti građanima uvid u politička, društvena i kulturna područja života. Istodobno se na taj način putem medija može osigurati i efektivna kontrola državne vlasti i suprotstaviti se totalitarizmu. Međutim, ni sloboda medija nije neograničena. Izvješćivanje koje nadilazi informacijske potrebe javnosti može zadrijeti u zaštićeno područje ljudske osobnosti, privatnosti i dostojanstva i time povrijediti prava i interese fizičkih i pravnih osoba. U ovom se radu obrađuje pravo na ispravak objavljene informacije, pravo na objavu informacije o ishodu kaznenog postupka i pravo na odgovor na objavljenu informaciju prema uređenju Zakona o medijima.

Ključne riječi: pravo na ispravak objavljene informacije, pravo na odgovor na objavljenu informaciju, Zakon o medijima, sloboda medija

1. USTAVNO JAMSTVO SLOBODE IZRAŽAVANJA MISLI

1.1. Za funkcioniranje pluralističkoga i demokratskog društva – uz načelo diobe vlasti – slobodan protok informacija bitan je konstitutivni element. Osnova za to jest da pravni poredak prihvaća i štiti slobodu mišljenja i izražavanja misli. Stoga suvremene demokracije ne mogu bez medija, zato jer su oni, među ostalim, i nuždan korektiv društvenih devijacija. Bez slobodnih, nezavisnih i

* Vicko Prančić, dipl. iur., Predsjednik Građanskog odjela Županijskog suda u Splitu, Gundulićeva 29 a, Split.

kritičkih medija nezamislivo je funkcioniranje demokracije. Novinari istražuju i upozoravaju, otvoreno i kritički, na sve nepravilnosti i negativne pojave u društvu s ciljem da se isprave.

Posebna uloga medija u demokratskom društvu u procesu javnog informiranja istaknuta je u brojnim presudama Europskog suda za ljudska prava, pri čemu je posebno naglašeno da se sloboda izražavanja sukladno članku 10. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija)¹ odnosi ne samo na informacije (činjenične tvrdnje) i ideje (mišljenja, odnosno vrijednosne sudove) koje se dobrohotno primaju ili se smatraju neuvredljivima ili nevažnima, nego i na one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju.²

Ustav Republike Hrvatske³ (dalje: Ustav) u članku 38. stavku 1. jamči slobodu mišljenja i izražavanja misli, precizirajući u stavku 2. istog članka da sloboda izražavanja misli obuhvaća osobito: a) slobodu tiska i drugih sredstava javnoga priopćavanja, b) slobodu govora i javnog nastupa i c) slobodno osnivanje svih ustanova javnoga priopćavanja.

Ustav, također u članku 38. stavku 3., izrijekom zabranjuje cenzuru, a novinarima jamči pravo na slobodu izvješćivanja i pristupa informaciji.

Ustavom zajamčena sloboda izražavanja misli, koja sadržava i slobodu medija, nema značenje apsolutne slobode, već je podložna ograničenjima propisanim Ustavom i zakonom.

Naime, članak 16. stavak 1. Ustava dopušta da se ustavne slobode i prava ograniče, što znači da se i pravo na slobodu izražavanja misli može ograničiti, i to samo zakonom radi zaštite sloboda i prava drugih ljudi te pravnog poretka, javnog morala i zdravlja, pri čemu treba voditi računa da ta ograničenja budu u okvirima koje dopušta odredba članka 10. Konvencije,⁴ s tim da je stavkom 2. istog članka određeno da svako ograničenje slobode i prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

Sloboda izražavanja misli u demokratskom društvu temeljno je jamstvo i pretpostavka ostvarivanja i svih ostalih ljudskih prava i sloboda te obuhvaća

¹ Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 18./97., 6./99. – pročišćeni tekst, 8./99.

² Alaburić, Vesna, Povreda prava osobnosti informacijama u medijima, u: Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti, Narodne novine d.d., Zagreb, rujan 2006., str. 21.

³ Narodne novine, broj 41./01. – pročišćeni tekst i 55./01. – ispravak.

⁴ Naime, glede međunarodnih ugovora Ustav u članku 140. propisuje da svi međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

različite oblike i načine traženja, širenja i primanja informacija i ideja bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice. Bez slobode izražavanja sve ostale slobode i prava ostaju samo na papiru, odnosno samo su iluzija. Sloboda izražavanja misli urođeno je i neotuđivo pravo čovjeka jer je neposredan izraz ljudske osobnosti u društvu i stoga ne ovisi o dopuštenju države. Istodobno, ona je i jedno od temeljnih prava građanina jer bez nje nema ni demokracije: time što ona omogućuje suprotstavljanje mišljenja, ona utire put plodonosnim sintezama koje su korak naprijed na putu društvenog napretka.⁵ Temeljna pretpostavka slobode izražavanja u demokratskom društvu jest sloboda medija. Masovni mediji (televizija, radio i tisak), a sve više i novi virtualni mediji, tj. internet, glavni su posrednici i stvaratelji javnog mnijenja. Sloboda izražavanja misli, prema naravi stvari, rezultira medijskim pluralizmom koji se očituje u dvojakom značenju, i to kao pluralizam medija (pod čime se razumijeva brojnost i raznovrsnost medija u određenoj društvenoj sredini) i pluralizam u medijima (pod čime se razumijeva raznovrsnost programskih sadržaja svakoga pojedinog medija). Time se jamči široko područje društvenih, kulturnih i političkih vrijednosti, mišljenja, informacija i interesa, koji moraju imati mogućnost svojega zastupanja u medijskom prostoru.

Stvaranje javnog mnijenja u određenoj društvenoj zajednici jedva je zamislivo bez sudjelovanja masovnih medija. Javno mnijenje, koje se u demokratskom društvu oblikuje slobodom izražavanja misli, najvažniji je korektiv totalitarizma u kojemu je izražavanje svakoga kritičkog mišljenja zabranjeno i progonjeno.

1.2. Ustavno načelo slobode mišljenja i izražavanja misli razrađuje, među ostalim, i Zakon o medijima (ZM).⁶

Odredba članka 3. stavka 1. ZM-a određuje da se jamči sloboda izražavanja i sloboda medija. Stavak 2. istog članka precizira da sloboda medija obuhvaća osobito: slobodu izražavanja mišljenja, neovisnost medija, slobodu prikupljanja, istraživanja, objavljivanja i raspačavanja informacija u cilju informiranja javnosti; pluralizam i raznovrsnost medija, slobodu protoka informacija i otvorenosti medija za različita mišljenja, uvjerenja i za raznolike sadržaje, dostupnost javnim

⁵ Vidjeti Bojanić, Igor u: Bojanić, Igor – Cvitanović, Leo – Derenčinović, Davor – Grozdanić, Velinka – Kurtović, Anita – Novoselec, Petar – Turković, Ksenija, urednik Petar Novoselec, *Posebni dio kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta, u Zagrebu, 2007., str. 183.

⁶ Narodne novine, broj 59./04.

informacijama, poštovanje zaštite ljudske osobnosti, privatnosti i dostojanstva, slobodu osnivanja pravnih osoba za obavljanje djelatnosti javnoga informiranja, tiskanja i raspačavanja tiska i ostalih medija iz zemlje i inozemstva, proizvodnju i objavljivanje radijskoga i televizijskog programa, kao i ostalih elektroničkih medija, autonomnost urednika, novinara i ostalih autora programskih sadržaja u skladu s pravilima struke.

Međutim, sloboda izražavanja i sloboda medija nije neograničena, pa je radi onemogućavanja njezine zlorabe u članku 3. stavku 3. ZM-a propisano da je slobodu medija dopušteno ograničiti samo kada je i koliko je to nužno u demokratskom društvu zbog interesa nacionalne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnoga reda i mira, sprječavanja nereda ili kažnjivih djela, zaštite zdravlja i morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti samo na način propisan zakonom.

Naposljetku, stavkom 4. članka 3. ZM-a propisano je da je zabranjeno prenošenje programskih sadržaja u medijima poticati ili veličati nacionalnu, rasnu, vjersku, spolnu ili ostalu neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije, kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvim osnovama te izazivati nacionalno, rasno, vjersko, spolno ili drugo neprijateljstvo ili nesnošljivost, neprijateljstvo ili nesnošljivost na temelju spolne orijentacije, poticati nasilje i rat.

Ustav člankom 35. jamči svakome poštovanje i pravnu zaštitu njegova osobnoga i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.

1.3. Prema odredbi članka 7. stavka 1. ZM-a svaka osoba ima pravo na zaštitu privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti.

Pravo na slobodu izražavanja misli i pravo na zaštitu privatnosti se, po naravi stvari, često sukobljavaju, pa se postavlja pitanje kako pravično riješiti taj sukob. Pri razrješenju tog sukoba temeljno je pravno načelo da se uporabom jednog prava ili slobode ne smije ugroziti ili ukinuti neko drugo pravo ili sloboda, nego se svako pravo i sloboda u određenoj mjeri ograničuje kako bi opstalo i ono drugo pravo ili sloboda.

U demokratskim je državama temeljni kriterij utvrđivanja granice slobode izražavanja misli prema pravu na zaštitu privatnosti – opravdani interes javnosti. U svakom konkretnom slučaju, naime, u kojemu postoji opravdani interes javnosti da bude upoznata s osobnim ili obiteljskim životom pojedinca, sloboda

izražavanja smatra se važnijom od prava na zaštitu privatnosti, pa se povreda privatnosti u tom slučaju smatra dopuštenom.

U vezi s tim ZM određuje i granice slobode medija kad je riječ o zaštiti prava privatnosti u okolnostima značenja tog pojma u smislu tog zakona prema kojemu se pod privatnošću razumijeva osobni i obiteljski život, a prije svega, pravo na život prema vlastitom izboru i opredjeljenju. Naime, prema članku 7. stavku 2. ZM-a osoba koja obavlja javnu službu ili dužnost ima pravo na zaštitu privatnosti, osim u slučajevima koji su u vezi s javnom službom ili dužnosti koju osoba obavlja, dok je stavkom 3. istog članka propisano da osoba koja svojim izjavama, ponašanjem i ostalim djelima u vezi s njezinim osobnim ili obiteljskim životom sama privlači pozornost javnosti ne može zahtijevati jednaku razinu zaštite privatnosti kao ostali građani.

S obzirom na značenje medija u informiranju građana o svim relevantnim osobama, pojavama, idejama i sl. odredbom članka 8. ZM-a određeno je da nema povrede prava na zaštitu privatnosti ako u vezi s informacijom prevladava opravdani javni interes nad zaštitom privatnosti u odnosu na djelatnost novinara ili na informaciju.

2. USTAVNO PRAVO NA ISPRAVAK

Bez obzira na to što su prema odredbi članka 16. ZM-a mediji dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana te objavljivati točne i potpune informacije, nedvojbeno je da javno informiranje može izazvati objavljivanje neistinitih i uvredljivih informacija te prouzročiti povredu privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti.

Stoga Ustav člankom 38. stavkom 4. jamči pravo na ispravak svakomu komu je javnom viješću povrijeđeno Ustavom i zakonom utvrđeno pravo. Pojam vijesti u toj odredbi prema svojem značenju i sadržaju odgovara pojmu informacije iz ZM-a.

Zajamčeno ustavno pravo na ispravak javne vijesti razrađeno je u ZM-u. Naime, ZM, među ostalim, uređuje pretpostavke za ostvarivanje prava na ispravak objavljene informacije kojom su povrijeđena prava ili interesi određene osobe.

Objavljivanje ispravka informacije jedan je od načina naknade nematerijalne (neimovinske) štete koja je osobi prouzročena informacijom objavljenom u medijima. Štoviše, iz diktije odredbe članka 22. stavka 1. ZM-a proizlazilo bi

da se neimovinska šteta po pravilu popravljiva nenovčanim zadovoljenjem – objavljivanjem ispravka informacije i isprikom nakladnika – te isplatom novčane naknade sukladno općim propisima obveznog prava. Dakle, zakon je pošao od načela da se neimovinska šteta popravljiva primarno nenovčanim zadovoljenjem, a tek nakon toga naknadom u novcu, usto da je pravo na tužbu za naknadu neimovinske štete uvjetovano prethodnim zahtjevom za objavljivanje ispravka.

3. MEĐUNARODNI DOKUMENTI O PRAVU NA ISPRAVAK I PRAVU NA ODGOVOR NA OBJAVLJENU INFORMACIJU

3.1. Pravo na odgovor ili drugo odgovarajuće sredstvo u vezi s objavljenom informacijom putem televizije predviđa Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o prekograničnoj televiziji i protokol o izmjenama Europske konvencije o prekograničnoj televiziji.⁷

Naime, u članku 8. Europske konvencije o prekograničnoj televiziji koji nosi naslov Pravo na odgovor navedeno je:

1. Svaka će stranka koja vrši prijenos, u odnosu na programe koje prenesu ili ponovno prenesu entiteti ili tehnička sredstva pod njezinom jurisdikcijom u smislu članka 3. ove Konvencije, osigurati svakoj fizičkoj i pravnoj osobi, bez obzira na njezino državljanstvo ili boravište, mogućnost ostvarivanja prava na odgovor ili pribjegavanja drugom sličnom zakonskom ili upravnom sredstvu. Osobito će osigurati da vrijeme i ostale pojedinosti za ostvarivanje prava na odgovor budu takve, da se pravo može učinkovito ostvariti. Učinkovito ostvarivanje ovog prava ili drugih sličnih pravnih ili upravnih sredstava mora se osigurati i s obzirom na vrijeme i s obzirom na način.

2. Za ovu svrhu, ime televizijske kuće odgovorne za programsku uslugu treba objavljivati u redovitim razmacima i odgovarajućim sredstvima.

Protokolom o izmjenama Europske konvencije o prekograničnoj televiziji izmijenjen je i članak 8 navedene Konvencije koji uređuje pravo na odgovor tako da glasi:

“1. Svaka stranka koja vrši prijenos mora voditi računa da će svaka fizička ili pravna osoba, bez obzira na nacionalnost ili mjesto boravka, imati priliku ostvariti svoje pravo na odgovor ili potražiti drugi pravni ili administrativni

⁷ Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 11./01.

lijek vezan za programe koje, unutar svoje nadležnosti i značenja članka 5. emitira televizijska kuća. Posebice mora voditi računa da vremenski okvir i drugi mehanizmi za ostvarivanje prava na odgovor budu takvi da se spomenuto pravo može učinkovito ostvariti. Učinkovito ostvarivanje ovog prava ili drugoga pravnog ili administrativnog lijeka mora se osigurati i u svezi vremenskog okvira i modaliteta.

2. U tu svrhu, ime programske usluge ili televizijske kuće odgovorne za tu programsku uslugu mora biti sadržano u samoj programskoj usluzi, u redovitim intervalima i na odgovarajuće načine”.

3.2. Pravo na ispravak objavljene informacije ili drugo odgovarajuće sredstvo predviđa izričito članak 23. točke 2. i 3. Direktive Vijeća EU 89/552/EEZ (izmijenjena i dopunjena Direktivom 97/36/EZ) koji u tom dijelu glasi:⁸

Pravo na odgovor ili odgovarajuće drugo sredstvo, mora se odnositi na sve televizijske nakladnike pod nadležnošću države članice.

Države članice dužne su prihvatiti mjere potrebne za uspostavu prava na odgovor ili drugo odgovarajuće sredstvo, te utvrditi postupak koji treba poštivati za ostvarivanje toga prava. One su dužne posebno osigurati da bude određeno dovoljno vremena, te da su postupci takvi da fizičke ili pravne osobe koje imaju prebivalište ili su osnovane u drugim državama članicama mogu ostvariti pravo na odgovor ili drugo odgovarajuće sredstvo.

3.3. Pravo na ispravak predviđa i točka 1. Rezolucije Vijeća Europe (74) 26 o pravu na odgovor – pozicija osobe u odnosu prema novinama, koja glasi:⁹

U vezi s objavljenom informacijom u medijima koja se tiče pojedinaca, pojedinac mora imati brzu i učinkovitu mogućnost ispravka u pogledu netočnih podataka koji se odnose na njega i za čiji ispravak ima opravdani interes, s tim da takvom ispravku, prema mogućnosti, treba dati istu važnost kao i izvornoj objavi.

Izuzetke od obveze objave prava na odgovor, odnosno ispravak, predviđa u točki 3. Dodatak rezoluciji (74) 26 koja glasi:¹⁰

⁸ Jelić, Tomislav, Harmonizacija hrvatskoga medijskog zakonodavstva s europskim u: *Medijsko zakonodavstvo Republike Hrvatske*, Zagreb, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2003., str. 52., fusnota 77.

⁹ Jelić, *op. cit.*, str. 52., fusnota 78.

¹⁰ Jelić, *op. cit.*, str. 53., fusnota 80.

“Nacionalno zakonodavstvo može propisati izuzetke sukladno kojima medij može odbiti objavu odgovora, i to kako slijedi:

- 1. ako zahtjev za objavu odgovora nije dostavljen mediju u razumno kratkom roku,*
- 2. ako je duljina odgovora veća od onoga što je potrebno da se ispravi informacija koja sadrži podatak za koji se tvrdi da je netočan,*
- 3. ako odgovor nije ograničen na ispravak netočnih podataka,*
- 4. ako objava odgovora predstavlja kažnjivo djelo,*
- 5. ako je objava odgovora u protivnosti sa zakonom zaštićenim interesima trećih,*
- 6. ako zainteresirana osoba ne može iskazati postojanje pravnog interesa.”*

Pravo na odgovor na objavljenu informaciju izričito navodi točka I. Dodatku Rezoluciji (74) 26 koja glasi:¹¹

Svaka pravna ili fizička osoba, kao i druga tijela, bez obzira na nacionalnost, prebivalište, koja je spomenuta u tisku, radijskom ili televizijskom programu ili u drugom mediju, te glede koje su podaci postali dostupni javnosti za koje ona tvrdi da su netočni, može ostvariti pravo na odgovor radi ispravljanja podataka.

4. PRETPOSTAVKE ZA OSTVARIVANJE PRAVA NA ISPRAVAK OBJAVLJENE INFORMACIJE

4.1. U vezi s pravom na ispravak objavljene informacije u suvremenim pravnim poretcima razlikuju se dva sustava: romanski i germanski. U romanskom je sustavu dopušten ispravak objavljene informacije neovisno o sadržaju informacije koja se ispravlja. Naime, u tom je sustavu ispravak dopušten ne samo protiv činjenične tvrdnje, nego i protiv vrijednosnog suda. U germanskom sustavu ispravak se može odnositi samo na činjenice, odnosno činjenične tvrdnje. Stoga ispravak može sadržavati samo činjenične tvrdnje, a ne i vrijednosne sudove.¹²

4.2. Prema odredbi članka 40. stavka 1. ZM-a ***svatko ima pravo od glavnog urednika zahtijevati da bez naknade objavi ispravak objavljene informacije kojom su bila povrijeđena njegova prava ili interesi. Svrha ispravka je ispravljanje netočne ili nepotpune informacije.***

¹¹ Jelić, *op. cit.*, str. 52., fusnota 81.

¹² Vidi Vodinelich, Vladimir V., *Ispravka, odgovor i dopuna informacije, sistemski prikaz osnovnih pravnih problema*, Naša zakonitost, 1. i 2./1977., str. 67.; Kramarić, Ivica, *O institutu prava na ispravak i odgovor u tiskovnom pravu*, Naša zakonitost, 1976., broj 4., str. 85. i sl.

Osim ispravka u užem smislu pod kojim se misli na ispravljanje pogrešnih tvrdnji i netočnih navoda u objavljenoj informaciji, ZM pod pojmom ispravka razumijeva i iznošenje činjenica i okolnosti kojima povrijeđeni pobija ili s namjerom pobijanja bitno dopunjuje navode u objavljenom tekstu (članak 40. stavak 4. ZM-a).

Naime, u određenim slučajevima i točna činjenica može stvoriti negativnu sliku o određenoj osobi ako su navodi u objavljenoj informaciji nepotpuni. Nepotpuna informacija je netočna jer propušta, odnosno izostavlja nešto što je trebalo navesti. Takva informacija nije netočna prema onome što iznosi, nego prema onome što prešućuje, zbog čega ono što je izneseno dobiva drukčiji smisao. Dakle, nepotpunost informacije je poseban oblik netočnosti. Stoga je zakonodavac, propisujući da ispravak u širem smislu obuhvaća iznošenje činjenica i okolnosti kojima povrijeđena osoba pobija ili s namjerom pobijanja dopunjuje navode u objavljenom tekstu, posebno istaknuo i tu vrstu netočnosti i omogućio ispravak i takvih informacija. Tako, ako bi se u objavljenoj informaciji navelo da osoba X nije osvojila neku nagradu na nekom natjecanju takva informacija bi bila nepotpuna ako osoba X nije uopće sudjelovala na tom natjecanju. Stoga bi u tom slučaju osoba X imala pravo na ispravak objavljene informacije iznošenjem činjenice da nije uopće sudjelovala na tom natjecanju, čime se dopunjuju navodi u tako objavljenom tekstu.

a) Koja je vrsta informacija predmet ispravka

aa) S obzirom na sadržaj, informacije se dijele na činjenične tvrdnje i na vrijednosne sudove.¹³

Činjenične tvrdnje su iskazi koji se odnose na određene ljudske radnje, događaje, stanja, odnose, pojave i ostale okolnosti koje su nastale u stvarnosti i čija se istinitost, odnosno neistinitost, može objektivno utvrditi uglavnom za sve ljude suglasno, odnosno na jednak način. Bit činjenične tvrdnje jest da je ona podložna provjerljivosti i da se njezina točnost, odnosno netočnost, može dokazati i objektivno utvrditi. Činjenične tvrdnje mogu se odnositi samo na sadašnje i prošle događaje, a ne i na predviđanje događaja u budućnosti jer predmet dokazivanja može biti samo ono što se dogodilo, a ne i ono što će se

¹³ Vidjeti Alaburić, Vesna i Havkić, Emil, *Zakon o javnom priopćavanju*, VIV inženjering d.o.o., Zagreb, travanj 2000., str. 7. i sl.

možda dogoditi.¹⁴ Neistinita (netočna) jest ona tvrdnja koja je u suprotnosti sa stvarnosti, koja se nije odigrala ili dogodila ili koja se nije odigrala ili dogodila na način na koji se prikazuje.

Pojam činjenice odnosi se na sve događaje i stanja vanjskoga i unutarnjeg svijeta čije se postojanje, odnosno nepostojanje, može objektivno utvrditi.

Vrijednosni sudovi su iskazi koji nastaju misaonim procesom i sadržavaju mišljenje, ocjenu ili zaključak o određenom pitanju.¹⁵ Vrijednosni sud izražava *subjektivno stajalište* o ljudskim radnjama, događajima, stanjima, odnosima, osobinama i pojavama, o čemu mogu postojati i ostala različita shvaćanja, zbog čega nije podoban za objektivno utvrđivanje. U vrijednosne sudove pripadaju komentari, kritike, recenzije, ocjene i slično.¹⁶

Za razliku od činjenične tvrdnje, vrijednosni sud izražava mišljenje koje podliježe ocjenjivanju, ali nikad ne podliježe dokazu istinitosti i o njemu se ne može raspravljati sa stajališta istinitosti ili neistinitosti. Ne postoje, naime, jedinstveni kriteriji i mjerila na temelju kojih bi se provjerila istinitost danog mišljenja, odnosno ocjene. Za vrijednosni sud ne može se, dakle, reći da je istinit ili neistinit, ali može da je pravilan ili nepravilan. Stoga se vrijednosni sud ne može ispraviti, što znači da nije dopušten zahtjev za ispravak mišljenja, odnosno vrijednosnog suda, neovisno o tome je li on uvredljiv više od razumne mjere.

Granica između činjenične tvrdnje i vrijednosnog suda, međutim, nije oštra, odnosno dosta je neodređena, pa je u praksi često puta dvojbeno je li riječ u konkretnom slučaju o činjeničnoj tvrdnji ili o vrijednosnom sudu. To je osobito slučaj kad je riječ o iskazima koji se odnose na određena objektivna fizička ili psihička stanja ili svojstva neke osobe. Naime, činjenične tvrdnje mogu obuhvaćati ne samo ljudske radnje ili događaje u vanjskom svijetu, nego i unutarnje činjenice (npr. namjere, uvjerenja, motive, sklonosti). U tom smislu bit će riječ o vrijednosnim sudovima ako za nekoga izjavimo da je antipatičan,

¹⁴ Bojanić, op. cit., str. 190.

¹⁵ Vidjeti više o podjeli informacija po sadržaju kod Vodinelić, op. cit., str. 67. – 82.

¹⁶ Tako u vrijednosni sud pripadaju ocjene o radu predsjednika Republike Hrvatske, vlade, ministara i ministarstava, Hrvatskog sabora, sudova, o nečijem pjevanju, nogometnom, skijaškom, plivačkom i dr. umijeću, zatim kvalifikacije da je netko moralno labava, prijetvorna, beskrupulozna, bešćutna, gramzljiva, pokvarena i slična osoba. Nadalje, riječ je o vrijednosnom sudu kada kažemo da je netko učinio za određenu stvar *premalo* ili da nije učinio *dovoljno*, ali će se raditi o činjeničnoj tvrdnji ako se kaže da određena osoba nije učinila *ništa*, jer u tom slučaju imamo konkretan iskaz s materijalnim sadržajem koji je podložan dokazivanju.

nesposoban, primitivan ili nadriliječnik, ali ako se sud o vrijednosti iznosi u povezanosti s određenim događajem u stvarnosti, onda se može raditi o činjeničnoj tvrdnji koja može biti predmet dokazivanja (na primjer izjava da je netko krivokletnik). Ako se za nekoga kaže da je nestručan, to je vrijednosni sud, ali ako se to izjavi u vezi s određenim postupcima, takva se izjava može dokazivati i može predstavljati činjeničnu tvrdnju.

Stoga je pri ocjeni pitanja je li riječ o činjeničnim tvrdnjama ili vrijednosnim sudovima u graničnim slučajevima potrebno na temelju svih okolnosti slučaja ocijeniti je li riječ o činjeničnoj tvrdnji ili o vrijednosnom sudu.

Problem je u tome što se činjenične tvrdnje i vrijednosni sudovi gotovo nikada ne mogu potpuno odvojiti jer svaka činjenična tvrdnja implicira i određeni vrijednosni sud i obratno. Kao smjernica za rješavanje problema valja uzeti pravilo da treba poći od onog elementa koji je za prosječnog promatrača (čitatelja/gledatelja/slušatelja) dominantan. Ako su činjenične tvrdnje i vrijednosni sudovi tako povezani da se vrijednosni sud pojavljuje kao logičan zaključak iza određenih činjenica, treba također ispitati koji element prevladava. Pri ocjeni pitanja je li riječ o činjeničnim tvrdnjama ili vrijednosnim sudovima, bitan je kontekst u kojemu je određena izjava dana.¹⁷

Novinari su pri objavljivanju informacija koje sadržavaju vrijednosne sudove obvezni poštovati dostojanstvo, čast i ugled osobe o kojoj pišu i izbjegavati uporabu uvredljivih i omalovažavajućih riječi. Iznimno, međutim, mogu postojati okolnosti koje opravdavaju uporabu vrlo grubih, oštrih, žestokih ocjena postupaka i izjava pojedinaca. Po pravilu je riječ o situaciji kada neki dužnosnik ili druga javna osoba svojim nemoralnim, nezakonitim ili nekim drugim ponašanjima ili izjavama proturječi općeljudskim vrijednostima i civilizacijskim stečevinama. Međutim, ako negativan vrijednosni sud nije upućen samo javnosti, odnosno ako njegovo objavljivanje nije bilo u javnom interesu, nego mu je primarni cilj povreda i omalovažavanje osobnosti, tada se nakladnik ne može osloboditi odgovornosti za štetu koja je prouzročena objavljenom informacijom.

Za donošenje zaključka o tome koja se vrsta informacija može ispraviti smatramo da može pomoći i izričaj koji zakonodavac upotrebljava pri definiranju šireg pojma ispravka. Naime, u tom izričaju zakonodavac upotrebljava riječi “pobijati”, odnosno “pobijanje”, “dopuniti” i “navodi”.

¹⁷ Bojanić, *op. cit.*, str. 190.

Riječ **pobijati** znači dokazivati neistinitost, odnosno osporavati točnost određene tvrdnje, odakle slijedi da se pobijati mogu samo one vrste informacija koje mogu biti točne ili netočne.

U vezi sa značenjem riječi **dopuniti** treba reći da se dopunjuje ono što je nepotpuno, a nepotpunost je oblik netočnosti, što znači da navod koji se dopunjuje može značiti samo nepotpun, tj. netočan navod, a ne navod bilo koje vrste.

Navodi se pobijaju, odnosno dopunjuju, činjenicama i okolnostima. Okolnost je osobitost, svojstvo neke činjenice, događaja, situacije.¹⁸ Kao pravni termin ta riječ označuje manje ili više važnu pojedinost, odnosno pojedinu činjenicu kojom se pridonosi objašnjenju određenog stanja stvari, situacije, odnosa ili događaja te se nerijetko upotrebljava i u značenju koje ima riječ činjenica.

Nakon navedene analize značenja riječi pobijati, dopuniti i navod te s obzirom na:

- svrhu ispravka kako ju je odredio zakonodavac u odredbi članka 40. stavka 1. ZM-a, tj. da je to ispravljanje netočne ili nepotpune informacije,
- to da su samo činjenične tvrdnje podložne dokazivanju glede točnosti (istinitosti) i netočnosti (neistinitosti),
- to da se vrijednosni sud zbog toga što izražava subjektivnu ocjenu, odnosno mišljenje o drugome, o čemu mogu postojati različita shvaćanja, ne može pobiti činjenicama jer je utvrđivanje istinitosti, odnosno neistinitosti takve ocjene, odnosno mišljenja nemoguće,
- to da je tuženiku (glavnom uredniku, odnosno u određenom slučaju nakladniku) u sudskom postupku dopušteno dokazivati točnost činjenica iz objavljene informacije

zaključujemo da **predmet ispravka u smislu odredaba ZM-a mogu biti samo činjenične tvrdnje (tvrdnje o činjenicama)**. Prema tome, ZM je prihvatio germanski sustav ispravka objavljene informacije.

Ispravak je tekst kojim se ostvaruje mogućnost da se netočna (neistinita) ili nepotpuna činjenična tvrdnja ispravi točnom i potpunom informacijom.¹⁹ Stoga se ispravak zapravo može temeljiti samo na činjenicama kojima se pobijaju činjenične tvrdnje iznesene u objavljenoj informaciji.

¹⁸ Anić, Vladimir, *Rječnik hrvatskog jezika*, treće prošireno izdanje, Novi liber, Zagreb, 1998., str. 677.

¹⁹ Vidi Alaburić i Havkić, *op. cit.*, str. 118.

U sudskoj je praksi u vezi s tim izraženo stajalište da glavni urednik nije dužan objaviti ispravak u kojemu se, među ostalim, iznose vrijednosni sudovi kojima se vrijeđa dostojanstvo, ugled i čast glavnog urednika, koji je potpisao određeni članak koji je sadržajem i uredničkom obradbom uvredljiv za tražitelja ispravka, odnosno vrijeđa njegovo dostojanstvo, ugled i čast jer svrha ispravka nije da se na uvredu odgovara uvredom, nego da se isprave netočne ili nepotpune informacije.²⁰

bb) Odredbom članka 40. stavka 5. ZM-a propisano je da znanstvena i umjetnička kritika ne daje pravo na ispravak osim ako se njima ne ispravljaju netočni i uvredljivi navodi.

Samo je po sebi razumljivo da su netočni navodi, odnosno tvrdnje o činjenicama koje su podloga vrjednovanju znanstvenoga ili umjetničkog djela iznesene u znanstvenoj ili umjetničkoj kritici podložne ispravku.

Postavlja se, međutim, pitanje može li se zahtijevati ispravak vrijednosnih sudova iznesenih u znanstvenoj i umjetničkoj kritici, s obzirom na okolnost da zakon određuje da se pravo na ispravak dopušta ako je riječ o ispravljanju "uvredljivih navoda."²¹ Navod je uvredljiv ako je njegov cilj omalovažavanje (diskreditiranje) osobe ili institucije i izravno nanošenje štete.

²⁰ VSRH, Rev-617/06-2 od 8. XI. 2006. godine – <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>.

²¹ Zakon o javnom informiranju – ZJI (Narodne novine, broj 22./92.) u odredbi članka 39. stavku 2. Propisivao je da pravo na objavu ispravka informacije ima fizička ili pravna osoba čije je dostojanstvo, ugled i čast, pravo ili interes povrijeđeno netočnom, nepotpunom ili **uvredljivom** informacijom. U primjeni te zakonske odredbe u sudskoj je praksi zauzet stav:

"Kada je pak u pitanju pravo fizičke ili pravne osobe na objavu ispravka informacije tada ZJI u čl. 39. st. 2. određuje pretpostavke koje, ako se ostvare, daju osnova i za obvezu glavnog urednika da objavi ispravak informacije.

Te pretpostavke jesu:

1. da je povrijeđeno dostojanstvo, ugled i čast, pravo ili interes, a da je to učinjeno
2. netočnom, nepotpunom ili uvredljivom informacijom.

Kada se uvredljivim sadržajem informacije, a takav ima značaj predmetna informacija, vrijeđa dostojanstvo osobe, tada nije odlučno za pravo na objavu ispravka takve informacije da li su navodi u informaciji netočni ili nepotpuni, pa se ne može prihvatiti tumačenje u zahtjevu za zaštitu zakonitosti da samo netočna ili nepotpuna informacija može biti uvredljiva u smislu odredaba čl. 39. st. 2. ZJI. Prema tome sudovi su pravilno primijenili navedene materijalnopravne odredbe kada je u pitanju postojanje prava tužiteljice na objavu ispravka informacije." (Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gzz-23/1993-2 od 14. srpnja 1993. – <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>.)

U literaturi²² je izraženo stajalište da se temeljem spomenute odredbe može tražiti i ispravak vrijednosnih sudova sadržanih u znanstvenoj i umjetničkoj kritici ako sadržavaju uvredljive navode.

Smatramo, međutim, da izričaj “uvredljiv navod” ne govori u prilog shvaćanju da pravo na ispravak pripada i vrijednosnom sudu iznesenome u znanstvenoj i umjetničkoj kritici. Naime, i činjenične tvrdnje mogu biti supstrat uvrede²³ pa u navedenom izričaju riječ “navod” treba tumačiti kao *navod o činjenicama*, a ne kao navod koji bi obuhvaćao vrijednosni sud. Naime, ako se uzme u obzir upotreba riječi “navod” u ZM-u, tada se može zaključiti da ZM taj izraz upotrebljava za označivanje tvrdnji o činjenicama, odnosno da taj pojam znači isto što i činjenica. Stoga je u određenim okolnostima dopušten ispravak samo činjenične osnove na kojoj se temelji vrijednosni sud iznesen u znanstvenoj i umjetničkoj kritici. To je i logično jer se može ispraviti samo ono što je pogrešno, odnosno nepotpuno, a to, kako smo vidjeli, ne mogu nikako biti vrijednosni sudovi. Prema tome, uvredljivi navod u znanstvenoj i umjetničkoj kritici može se ispraviti samo onda ako je netočan ili nepotpun, pa u tom smislu treba i tumačiti pojam ispravka kada je riječ o znanstvenoj i umjetničkoj kritici.

U prilog takvom tumačenju o pravu na ispravak kada je riječ o znanstvenoj i umjetničkoj kritici govore i sljedeći argumenti.

- a) Svrha odredbe članka 40. stavka 5. ZM-a nije u proširenju prava na ispravak, nego, naprotiv, u stezanju tog prava jer zakon polazi od pretpostavke da je u navedenim situacijama pretežniji interes kritike nekoga znanstvenoga i umjetničkog rada nego prava i interesi osoba koji mogu biti povrijeđeni danom kritikom.
- b) Zakon izričito navodi svrhu ispravka (članak 40. stavak 1. ZM-a) i daje opširno pojam ispravka (članak 40. stavak 4. ZM-a) koji u potpunosti prati zakonom određenu svrhu ispravka, pa u takvim okolnostima nema razloga za odstupanje od zakonskog pojma ispravka.
- c) U sudskom sporu o objavi ispravka tuženiku je kao razlog neobjavlivanja ispravka dopušteno dokazivati točnost činjenica iz objavljene informacije, a to bi mu bilo onemogućeno ako bi bilo dopušteno zahtijevati ispravak

²² Vidjeti Jakovina, Dražen, *O objavljivanju ispravka prema novom Zakonu o medijima*, Hrvatska pravna revija, Godina IV. , broj 8, str. 21.

²³ Vidjeti Zlatarić, Bogdan, *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni*, II. svezak, Posebni dio, Narodne novine, Zagreb, 1958., str. 176.

vrijednosnih sudova jer oni ne podliježu dokazivanju točnosti (istinitosti), odnosno netočnosti (neistinitosti).

4.3. Ne može se zahtijevati ispravak ako je medij do dana podnošenja zahtjeva za ispravak već **sam objavio ispravak iste informacije**. Ako podnositelj zahtjeva za ispravak smatra da medij nije na odgovarajući način objavio ispravak, može zahtijevati ostvarenje svoga prava sukladno tom Zakonu (članak 40. stavak 6. ZM-a). U tom je slučaju bitno da je prije nego što je tražitelj ispravka podnio zahtjev za ispravak informacije medij objavio istovrijedan redakcijski ispravak iste informacije.

Ispravak medija ne smije biti *nejasan*. Tako je, u slučaju objavljivanja pogrešne slike određene osobe u novinama nejasan ispravak kada se pod naslovom "Ispravak" opet objavljuje samo slika oštećene osobe, uz opis da se za stvarnog počinitelja kaznenog djela navodi da oštećenoj osobi "sjedi s desne strane", a na slici ga nema, što znači da bi čitatelji trebali tražiti stare novine da bi u potpunosti shvatili počinjenu pogrešku.

b) Protupravnost informacije

Ispravkom se uzvraća na netočnu i nepotpunu informaciju koja je prouzročila povredu prava ili interesa. Informacija mora biti protupravna, što znači da mora predstavljati povredu one norme objektivnog prava koja je određena da služi za zaštitu subjektivnih prava i interesa. Informacija je protupravna ako, sagledavajući prema objektivnim kriterijima, povređuje prava i interese osobe na koju se odnosi. Razlozi koji isključuju protupravnost i u tom se slučaju primjenjuju.

Uređujući pravo na ispravak, ZM nije naveo pojedina zaštićena dobra, pa ni primjerice, nego je kao pretpostavku naveo samo povredu prava i interesa, dakle, navedenom apstraktnom formulacijom ostavio je sudskoj praksi da pojmovno odredi prava i interese koji pripadaju zaštićenim dobrima. Zasad treba reći da među zaštićena prava pripadaju klasična prava osobnosti, i to čast, ugled, dostojanstvo i privatnost, što se daje zaključiti iz odredbe članka 16. stavka 1. ZM-a koja propisuje da su mediji dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana.

Pritom valja razjasniti i pitanje o kakvoj je vrsti povrjede riječ kada se ispravljala informacija kojom je povrijeđen interes određene osobe. Interes je smisao

i svrha ovlasti sadržanih u subjektivnom pravu.²⁴ Razlikuju se interesi koji su zaštićeni subjektivnim pravom, interesi koji su nezaštićeni i interesi koji su zaštićeni kao takvi, ali ne subjektivnim pravom. Interes koji je zaštićen kao takav, ali ne subjektivnim pravom, jest pravni interes.

Govoreći o interesu, zakonodavac misli na onaj interes koji nije sadržan u subjektivnom pravu, odnosno na pravni interes. Pojmovno određenje interesa čija povreda daje pravo na ispravak ovisit će o okolnostima konkretnog slučaja.²⁵

5. OVLAŠTENIK ZAHTJEVA NA ISPRAVAK (AKTIVNO LEGITIMIRANA OSOBA)

5.1. Prema odredbi članka 40. stavka 1. ZM-a svatko (pod čime se razumijeva fizička osoba) ima pravo od glavnog urednika zahtijevati da bez naknade objavi ispravak objavljene informacije kojom su bila povrijeđena njegova prava ili interesi. To pravo imaju i pravne osobe i ostale organizacije i tijela ako su informacijom bila povrijeđena njihova prava i interesi. Dakle, pravo na ispravak imaju ne samo pravne osobe, nego i njihova tijela – što, ako je riječ o Republici Hrvatskoj, znači i pojedina ministarstva, Vlada Republike Hrvatske, sudovi i sl.

Kada je riječ o fizičkoj osobi, pravo na ispravak ima osoba:

- a) čije je ime izričito spomenuto u objavljenoj informaciji,
- b) čije ime nije spomenuto u objavljenoj informaciji, ali se na temelju ostalih podataka u informaciji može dovesti s njom u izravnu vezu, odnosno identificirati je, tj. može se zaključiti na koga se informacija odnosi.

5.2. Ako je osoba na koju se odnosi informacija umrla, pravo na objavljivanje ispravka i pravo odgovora imaju njezina djeca, posvojenici, bračni drug, roditelji, posvojitelji, braća i sestre ili pravna osoba ako se informacija odnosi

²⁴ Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 454.

²⁵ U literaturi (Vodinelić, *op. cit.*, str. 97. i fusnota 207.) se kao interesi čija protupravna povreda informacijom daje pravo na ispravak navode, primjerice:

- interes osobe da joj se ne naruši kredit
- interes osobe da ne bude spriječena u napredovanju
- interes osobe da joj se ne naruši mir ili nanese imovinska šteta ako je medij pogrešno priopćio kako zbog radova na prometnici vozila trebaju prelaziti preko njegova zemljišta ili kada je netočno priopćeno da je na njegovu zemljištu nađen izvor ljekovite vode, što bi moglo dovesti neželjene posjetitelje.

na djelatnost pokojnika u vezi s tom pravnom osobom (članak 40. stavak 7. ZM-a).

6. OBVEZNIK ZAHTJEVA NA ISPRAVAK (PASIVNO LEGITIMIRANA OSOBA)

Pasivno je legitimiran glavni urednik medija u kojemu je objavljena informacija.

Glavni urednik jest novinar ovlašten za uređivanje medija, a imenuje ga nakladnik na način propisan zakonom. U elektroničkim medijima glavnim se urednikom smatra direktor programa ako glavni urednik nije imenovan (članak 2. stavak 8. ZM-a).

Ako je medij putem kojega je bila objavljena informacija u međuvremenu prestao djelovati, podnositelj zahtjeva za ispravak može od ondašnjeg nakladnika, odnosno od njegova pravnog sljednika zahtijevati da na svoj trošak osigura objavu ispravka u određenom drugom mediju koji je prema opsegu i kvaliteti prenošenja sadržaja programa usporediv s prvim (članak 45. ZM-a).

7. SADRŽAJ ZAHTJEVA ZA OBJAVU ISPRAVKA

7.1. Zahtjev za ispravak podnosi se glavnom uredniku u pisanoj formi.

Zahtjev za ispravak prema odredbama članka 40. stavka 3. i 42. stavka 1. ZM-a mora sadržavati:

1. potrebne podatke o podnositelju i njegovoj adresi,
2. navode o informaciji, odnosno o podatku na koji se ispravak odnosi s nadnevkom njezine objave – dakle, podatke o nazivu medija u kojemu je informacija objavljena, broj stranice, naslov članka, odnosno naziv televizijske ili radijske emisije, web stranicu i nakladnika elektroničke publikacije,
3. činjenice i okolnosti kojima se pobijaju pogriješne tvrdnje ili netočni navodi (činjenične tvrdnje) u objavljenoj informaciji.

Budući da zahtjev za ispravak s obzirom na opseg ne smije biti nerazmjerno dulji od informacije, odnosno dijela informacije na koju se neposredno odnosi, u zahtjevu treba sažeto navesti koja je činjenična tvrdnja pogriješna (netočna), odnosno neistinita i iz čega to proizlazi te se moraju navesti činjenice koje su,

za razliku od objavljene informacije, točne ili tu informaciju u bitnim točkama nadopunjuju.

4. potpis podnositelja ili njegova punomoćnika.

Tekst ispravka treba biti uravnotežen i jasan tako da sadržava direktno očitovanje na točno određene informacije.²⁶

Tekst ispravka može biti sadržan u samom zahtjevu za njegovu objavu ili u posebnom pismenu dostavljenome uz zahtjev, pri čemu moraju biti potpisani i zahtjev i priloženo pismo.

Zahtjev za ispravak mora biti napisan na jeziku koji je istovjetan jeziku na kojemu je objavljena osporavana informacija.

7.2. Smatramo da bi podnositelj zahtjeva treba navesti i *naslov ispravka*. Ako podnositelj ne navede naslov ispravka ili naslov nije razvidan iz teksta ispravka, tada će naslov odrediti glavni urednik.

Zahtjev za ispravak mora podnijeti osoba na koju se informacija odnosi osobno ili putem punomoćnika.

7.3. Ako je zahtjev za ispravak potpisao punomoćnik, tada je uz zahtjev za ispravak potrebno priložiti punomoć iz koje proizlazi da je povrijeđena osoba ovlasila punomoćnika na podnošenje zahtjeva za ispravak.

Postavlja se pitanje je li glavni urednik dužan ispitivati je li ovlaštena osoba izdala punomoć svojem punomoćniku.

U tom smislu praksa VSRH je kolebala. Naime, u primjeni odredbe članka 34. stavka 1. točke 3. ZJI, koji propis sadržajno odgovara odredbi članka 42. stavka 4. podstavka 4. ZM, VSRH je u odluci broj: Rev-575/03 od 1. lipnja 2004. godine zauzeo stajališta da je, ako uz zahtjev za ispravak nije priložena valjana punomoć ovlaštene osobe, glavni urednik, ako je smatrao da je odvjetnik koji je potpisao zahtjev za ispravak kao punomoćnik, nastupao bez ovlaštenja, trebao zahtijevati od osobe koju je smatrao neovlašteno zastupanom da se u primjerenom roku izjasni odobrava li podneseni zahtjev, a sve to u smislu članka 88. stavaka 2. i 3. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine br. 53./91., 73./91., 3./94., 7./96. i 112./99.).

Poslije je VSRH napustio navedeno stajališta zauzevši u odlukama broj: Rev-848/04 od 30. ožujka 2005. godine i Rev-717/03 od 12. svibnja 2005.

²⁶ VSRH, Rev 1088/01-2 od 21. listopada 2003. godine – <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>.

godine ispravno stajalište da glavni urednik medija nije dužan ispitivati je li ovlaštena osoba izdala punomoć svojem punomoćniku.²⁷

Kada je riječ o glasnogovornicima pravnih osoba, organizacija ili tijela, uz zahtjev za ispravak potrebno je dostaviti akt iz kojega proizlazi da osoba nastupa u svojstvu glasnogovornika.

7.4. Postavlja se pitanje jesu li ostvarene pretpostavke za objavu ispravka, odnosno je li glavni urednik dužan objaviti ispravak objavljene informacije ako je zahtjev za ispravak podnesen *brzjavom, faks-porukom* ili *e-mailom* iz kojih je vidljivo na koju se informaciju odnosi ispravak i tko je podnositelj zahtjeva, a na faks-poruci se nalazi i potpis podnositelja. Ako se pretpostavi da je namjera zakonodavca bila da se glavnom uredniku mora podnijeti zahtjev na kojemu se nalazi ili uz koji je priložena isprava (punomoć) s originalnim potpisom tražitelja ispravka, na temelju takvih zahtjeva glavni urednik ne bi bio dužan objaviti ispravak.

7.5. Ako ovlaštena osoba u propisanom roku podnese *više sadržajno različitih zahtjeva* za ispravak, bilo istodobno, bilo jedan za drugim, postavlja se pitanje koji će od tih zahtjeva objaviti glavni urednik. ZM u tom pogledu ništa ne govori.

Smatramo da će u takvom primjeru glavni urednik objaviti onaj zahtjev za ispravak koji je ovlaštena osoba naznačila kao mjerodavan, a ako nijedan zahtjev nije naznačen kao mjerodavan, tada će objaviti posljednji prispjeli zahtjev. Ako su svi zahtjevi prispjeli istodobno, tada će objaviti onaj koji je najpotpuniji.

8. ROK ZA PODNOŠENJE ZAHTJEVA

8.1. Zahtjev za objavu ispravka podnosi se u roku od 30 dana od *objave informacije* (članak 40. stavak 2. ZM-a). Riječ je o prekluzivnom roku.

Razlog zbog kojega zakon ograničuje rok za podnošenje zahtjeva za ispravak na relativno kratko vrijeme s jedne je strane interes medija da objavljuje informacije čiji su sadržaji vezani za aktualnost, a s druge strane mogućnost da

²⁷ Vidjeti Izbor odluka 1/2005-37. Smatramo, međutim, da je u slučaju napuštanja stajališta zauzetoga u kojoj prijašnjoj odluci VSRH potrebno u odluci kojom se napušta prijašnje stajalište to izrijekom navesti, što u konkretnom slučaju znači da je u odluci Rev-848/04 trebalo navesti da se tim stajalištem odstupa od prije zauzetog stajališta u odluci Rev-575/03.

se isti krug adresata (čitatelja/gledatelja/slušatelja) koji je doznao za prvotnu (prijepornu) informaciju što brže informira o ispravku od strane povrijeđene osobe, odnosno dozna pravu istinu o upitnoj informaciji. Ako se istom krugu adresata povrijeđena osoba ne može obratiti ispravkom jer je, na primjer, od prve objave prošlo dugo vremena, tada pravo na ispravak gubi pravi smisao.

Za početak prekluzivnog roka odlučujući je dan prve objave. Riječ je o **objektivnom roku** pa je bez značenja kada je povrijeđena osoba doznala za objavu informacije i njezin sadržaj.

Okolnost da je osoba na koju se odnosi informacija umrla, odnosno prestala postojati u tijeku roka za zahtijevanje objavljivanja ispravka nema utjecaj na rok u kojemu osobe naznačene u članku 40. stavku 7. ZM-a mogu podnijeti zahtjev za ispravak. Te osobe nemaju, s obzirom na sadašnju normativnu regulativu, poseban rok za podnošenje zahtjeva za ispravak, no smatramo da bi zakonom trebalo predvidjeti da za tu situaciju rok za tužbu za objavljivanje ispravka teče iznova od dana smrti, odnosno prestanka pravne osobe.

8.2. Ako je informacija objavljena u tisku i paralelno u *online* mediju, tada rok počinje teći s objavom u tisku pri čemu okolnost da je informacija pohranjena u elektroničkom arhivu i da joj korisnici mogu i dalje pristupati ne mijenja ništa, pa ni onda kada se sadržaj tog arhiva tijekom određenog vremena mijenja jer time ne postaje nova objava.

8.3. Okolnost da je određeni medij **prenio informaciju istog sadržaja** koja je prethodno objavljena u drugome mediju ne utječe na pravo povrijeđene osobe da traži ispravak objavljene informacije od medija koji je prenio informaciju. Tada rok za podnošenje zahtjeva za ispravak teče od dana kada je informacija objavljena u mediju koji prenosi već objavljenu informaciju, dakle, nije relevantno vrijeme kada je prvobitno objavljena ista informacija. Svako objavljivanje iste informacije kojom se povrjeđuju nečija prava i interesi u različitim medijima daje pravo na njezin ispravak, i to u roku od 30 dana računajući dan toga objavljivanja.

8.4. U vezi s početkom roka kod elektroničkih medija treba reći sljedeće.

Brz razvitak informacijske i komunikacijske tehnologije u posljednje vrijeme izazvao je objavljivanje elektroničkih publikacija kao medija kojim fizičke ili pravne osobe prenose programske sadržaje putem informacijsko-komunikacijskih veza tako da su dostupne široj javnosti bez obzira na njihov opseg. U današnje

je vrijeme primjetno preseljenje tradicionalnih medija na internet, tako da gotovo sve dnevne novine, tjednici i ostala povremena izdanja koja pripadaju u tisak te elektronički mediji imaju svoje web stranice koje su koncipirane na dva načina. Naime, sadržaj jednih web stranicama iscrpljuje se samo u prenošenju tekstova iz tiskanih izdanja, a druge web stranice uz to uključuju i cjelodnevno aktualiziranje (*update*) o svim novim, zanimljivim i važnim događajima.

Internetski portali stvorili su novu vrstu novinarstva, nazvanu *online* novinarstvo pod kojim se razumijeva prijenos informacija svih vrsta putem interneta (vijesti, mišljenja, obavijesti, poruka i ostalih informacija) te djela koja se objavljuju putem medija u svrhu obavješćivanja te zadovoljavanja kulturnih, znanstvenih, obrazovnih i ostalih potreba javnosti, bez obzira na to jesu li informacije i djela u obliku teksta, multimedijalnih zapisa ili ostalih oblika.

Pravna regulativa o informiranju na internetu nalazi se u Zakonu o elektroničkim medijima.²⁸ Istina, Zakon o elektroničkim medijima u tekstu nigdje ne spominje internet, ali iz definicije elektroničke publikacije koju zakon određuje kao “programske sadržaje koje fizičke ili pravne osobe prenose putem informacijsko-komunikacijskih veza na način da su dostupni širokoj javnosti bez obzira na njihov opseg” vidljivo je da je i internet kao medij uvršten u elektroničke publikacije.

Većina web stranica nema datum objave pojedine informacije. Sadržaj informacije na kojoj se zasniva zahtjev za ispravak jest, sve dok se ne promijeni ili izbriše, za korisnike dostupan i moguće ga je stalno pozivati. Stoga za određivanje tijeka (početka) roka za podnošenje zahtjeva za ispravak, načelno, postoje dvije mogućnosti: ili svaki dan u kojemu se taj sadržaj može pozvati vrijedi kao novi dan objave od kojega teče rok ili rok od 30 dana počinje teći od dana prve objave i mogućnosti poziva na elektroničkom mediju.

U prilog prvoj mogućnosti govori okolnost da je permanentna mogućnost dostupnosti i poziva web stranice izjednačena sa stalnom novom objavom jer se korisnik interneta njome može poslužiti svakog dana za njezina postojanja i čitati sadržaj informacije.

U prilog drugoj mogućnosti, osobito radi izbjegavanja nejednakog tretiranja medija (na primjer publiciranje istih novina u *offline* i *online* verziji), govori okolnost da je isključivi događaj od kojega počinje teći rok jednokratni postupak (pojmovno sadržanog) prvog objavljivanja da bi se sačuvalo neposredni odnos s učinkom publiciteta prema prvotnoj informaciji. Zakonsko bi ograničenje roka

²⁸ Narodne novine, broj 122./03. i 79./07.

za zahtjev za ispravak opetovanim početkom roka i neograničenom mogućnošću podnošenja zahtjeva za ispravak vodilo besmislu (*ad absurdum*).

Kako je svrha ispravka brzo reagiranje radi otklanjanja štetnih posljedica informacije koja je već pri prvoj objavi stigla do određenog kruga adresata, smatramo da kao događaj od kojega počinje rok za podnošenje zahtjeva za ispravak treba uzeti prvu mogućnost poziva i pristupa informaciji na elektroničkom mediju, odnosno dan prvog objavljivanja.

9. OBLIK ISPRAVKA

9.1. Prema odredbi članka 41. stavka 1. ZM-a *ispravak se mora objaviti bez promjena i dopuna na istom ili istovrijednom mjestu programskog prostora i na isti ili istovrijedan način na koji je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi*. O tome što se smatra istovrijednim mjestom ili istovrijednim načinom objave zakonodavac ništa ne govori, pa će sadržaj toga pravnog standarda utvrđivati sudovi, za svaki slučaj pojedinačno.

Kada je riječ o tisku, u vezi s istim ili istovrijednim mjestom i načinom objave ispravka treba početi od toga da Ustavom zajamčena sloboda tiska obuhvaća tiskovnu djelatnost u svim aspektima. U središtu stoji sloboda osnivanja i oblikovanja tiskanog djela. Sloboda oblikovanja jamči se u *sadržajnom i formalnom smislu*. U sadržajnu slobodu oblikovanja pripada određivanje tema koje će se obraditi i priloga koji će se uvrstiti u izdanje. U formalnu slobodu oblikovanja pripada odluka o vanjskoj opremi (prikazu) tekstova i priloga i njihovu smještaju unutar izdanja.

Smatramo da se kao kriteriji za određivanje pojma istovrijednog mjesta ili načina objave trebaju uzeti u obzir: a) *identitet medijske publike* i b) *učinak publicističke (grafičke) opreme* (naslov, veličina slova i sl.). *Tekst ispravka u svojem vanjskom pojavnom izgledu i svojem vizualnom (optičkom) učinku treba odgovarati tekstu izvorne informacije*.

Ako se medij izdaje u više izdanja (večernje, jutarnje itd.), ispravak treba objaviti u onim izdanjima u kojima je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi.

Kada je riječ o tisku, trebalo bi smatrati da je ispravak objavljen na istovrijednome mjestu ako je objavljen na istoj strani unutar iste rubrike i jednako velikim tiskarskim slovima.

9.2. Pravo na ispravak objavljene informacije proteže se i na naslovnicu određene publikacije.

Naslovnica za tiskani medij ima posebnu vrijednost. Ona obilježava identitet tijela koje objavljuje tiskano djelo među mnoštvom tiskanih djela i služi čitateljima kao znak raspoznavanja (identifikacijsko obilježje). Osim toga naslovnica sadržava informacije koje su za glavnog urednika, koji je odgovoran za uredničku obradbu objavljene informacije, posebno važne iz publicističkih i reklamnostrateških razloga. Naime, udarni naslovi i najavljene teme na naslovnici izazivaju veliku pozornost kupaca, osobito kada su tiskovine izložene na kiosku, čime su naslovi dostupni i prolaznicima pokraj kioska, i znatno utječu na ponašanje kupaca (potrošača) pri kupnji te usmjeruju uspjeh prodaje. Stoga se tiskarskotehničkome i grafičkom oblikovanju naslovnice posvećuje povećana pozornost. Ona postaje "izlog sadržaja". To osobito vrijedi za novine i časopise, koji se prodaju manje u pretplati, a više u slobodnoj prodaji, zbog čega naslovnice sa svakim novim izdanjem moraju biti nove da bi izazvale zanimanje publike.

Bez obzira na to što objava ispravka na naslovnici, zbog njezina posebnog značenja za tiskano djelo, znači, po pravilu, dublje zadiranje u sadržajnu i formalnu slobodu tiska, nego kada je riječ o ispravku na unutarnjim stranicama, ipak je opravdano objavljivanje ispravka i na naslovnici. Razlog je tomu što povećana pozornost, koju naslovnica privlači, utječe na širi krug čitatelja, a to ima za posljedicu i težu povredu prava osobnosti određene fizičke ili pravne osobe.

U tradicionalnim novinama naslovnica sadržava udarne naslove i članke s prilozima. U takvim slučajevima, ako je na naslovnici objavljena informacija kojom su povrijeđena prava ili interesi određene osobe, a polazeći od načela jednakosti oružja, treba objaviti tekst ispravka na naslovnoj stranici da bi ispravak stigao do iste publike.

Drukčije je kod novina (osobito časopisa) čija tradicionalna naslovna stranica pridonosi njihovu imidžu koji pospješuje prodaju. Naslovna stranica takvih novina postaje "izlog sadržaja", odnosno na naslovnoj se stranici samo upućuje na teme koje se obrađuju na unutarnjim stranicama. Ondje na naslovnoj stranici nema teksta informacije pa se u tom slučaju može zahtijevati obveza na najavu ispravka na unutarnjim stranicama, ali ne i ispravak na naslovnici.

Polazeći od takvog značenja naslovnice, ako je sporna informacija u sklopu najave teme objavljena na *naslovnici* tiskanog djela, dovoljno je na naslovnici **upozorenje** da je ispravak objavljen unutar tiskanog medija. Iz upozorenja na naslovnici treba biti vidljivo da je riječ o ispravku i što je predmet ispravka, a

ako je u upitnoj informaciji bilo objavljeno i ime povrijeđene osobe, tada mora sadržavati i ime.

Ako je činjenična tvrdnja na koju se ispravak odnosi sadržana u **naslovu**, smatra se da je ispunjen uvjet objave na istome ili istovrijednome mjestu ako naslov ispravka zauzima isti prostor kao i naslov informacije na koju se ispravak odnosi. Ako je riječ o objavi upozorenja na naslovnici, tada to upozorenje na naslovnici treba obuhvaćati najmanje isti prostor koji je obuhvaćao naslov informacije na koju se ispravak odnosi.

Ako je izvorna informacija prikazana u slici, mora i ispravak biti objavljen uz sliku ako se samo na taj način može postići svrha ispravka.²⁹

9.3. U programima radija i televizije ispravak se daje u pisanom obliku te se objavljuje čitanjem u istom programu i terminu u kojemu je objavljena informacija na koju se ispravak odnosi ili u istoj vrsti programa istovjetne gledanosti (članak 41. stavak 2. ZM-a), usto da je ZM propisao da će Vijeće za elektroničke medije propisati pravila za ostvarivanje prava na ispravak u programima radija i televizije na način koji odgovara prirodi tih medija, ali tako da se u najvećoj mogućoj mjeri poštuju odredbe o pravu na ispravak i odgovor propisane tim Zakonom (članak 41. stavak 3. ZM-a).

Vijeće za elektroničke medije donijelo je Pravila za ostvarivanje prava na ispravak u programima radija i televizije (Pravila)³⁰ prema kojima se u programima radija i televizije ispravak daje u pisanom obliku te se objavljuje čitanjem u istom programu i terminu u kojemu je objavljena informacija na koju se ispravak odnosi ili u istoj vrsti programa istovjetne gledanosti. Ako u opremi informacije koju se ispravlja postoji i slikovni zapis ili slikovno ili grafički ilustrirani prilog, ispravak može sadržavati jednako (članak 2. stavak 2. Pravila).

Ako je programski sadržaj u elektroničkim medijima u kojemu je objavljena informacija bio jedini ili posljednji u seriji, ispravak će se objaviti u vremenski najbližoj i tematski najrodnijoj emisiji, odnosno programskom sadržaju (članak 3. stavak 3. Pravila).

²⁹ Za austrijsko pravo, koje je očito služilo kao uzor prigodom izradbe Zakona o medijima, vidjeti § 13. Mediengesetz, gdje su iscrpno navedene predmnijeve u pogledu istoga ili istovrijednog mjesta objave. Također vidjeti članak 27. slovenskog Zakona o medijih (uradno prečišćeno besedilo) /ZMed-UPB1/(Ur. l. RS, št. 110/2006) koji je to pitanje uredio prema uzoru na austrijski Mediengesetz.

³⁰ Narodne novine, broj 139./05.

U slučaju isteka ili oduzimanja koncesije nakladniku radijske ili televizijske djelatnosti, taj je nakladnik dužan na vlastiti trošak i u ovdje navedenim uvjetima, osigurati objavu ispravka kod drugog nakladnika radijske ili televizijske djelatnosti koji pokriva približan broj slušatelja ili gledatelja na istom području u kojemu je objavljena upitna informacija (članak 3. stavak 4. Pravila).

9.4. Kad je riječ o ispravku u elektroničkim publikacijama, ZM sadržava samo jednu odredbu kojom se propisuje da će se u elektroničkim publikacijama ispravak i informacija na koju se odnosi označiti i povezati linkom (članak 41. stavak 4. ZM-a).

Elektroničke publikacije razlikuju se od tiskovnih medija te radija i televizije dodatnom vremenskom i dodatnom tehničkom dimenzijom. U tim je medijima, naime, bitno: a) *koliko dugo* ispravak treba biti dostupan korisnicima, b) *koliko koraka (klikova mišem)* korisnik mora učiniti da bi mogao uočiti objavu ispravka.

S obzirom na *tehničku dimenziju*, smatramo da se ono što je navedeno za tiskovne medije može primijeniti i na web stranice, posebice u vezi s naslovnicom, označivanjem i povezivanjem linkom na početnoj web stranici na ispravak i informaciju na koju se ispravak odnosi; kada je riječ o tvrdnji u naslovu, tada i naslov ispravka mora zauzimati jednak prostor.

S obzirom na *vremensku dimenziju*, treba razlikovati dva slučaja, i to: a) kada informacija u trenutku ispravka *još nije izbrisana* i b) kada je informacija u trenutku ispravka *već izbrisana*.

- a) Ako informacija u trenutku ispravka nije izbrisana, istodobno s informacijom i dokle god je informacija na web stranici treba i korisniku biti dostupan ispravak. Ako se informacija poslije izbriše, važno je koliko je dugo bila na web stranici, a koliko je ondje stajao ispravak. U skladu s tim, trebalo bi odlučiti i o tome treba li ispravak još biti na web stranici i koliko.
- b) Ako je informacija u trenutku ispravka već izbrisana, ispravak treba vremenski biti dostupan onoliko koliko je trajala svojedobna objava informacije kada je riječ o objavi na određeno kraće razdoblje (na primjer, ako je informacija bila objavljena manje od mjesec dana), odnosno ako je objava trajala dulje, treba odrediti najdulje trajanje tijekom kojega ispravak mora biti dostupan korisnicima.

Budući da ZM o trajanju ispravka na web stranicama nema nikakve odredbe, o tome će sudska praksa morati zauzeti svoje stajalište i odrediti razumno vrijeme tijekom kojega ispravak mora biti objavljen na web stranici.

Inače, s obzirom na oblik ispravka na web stranici, treba napomenuti da tekst ispravka prema veličini i vrsti slova, spektru boja i oštrini te kontrastu pozadine treba odgovarati tekstu informacije na koju se ispravak odnosi.

9.5. Ispravak ne smije biti *nerazmjerno dulji* od informacije, odnosno od dijela informacije na koji se odnosi (članak 41. stavak 1. ZM-a). Iznimka je u tom smislu samo slučaj ako se ispravak odnosi na klevetničke ili uvredljive navode (*arg. ex* članka 42. stavka 4. podstavka 5. ZM-a).

9.6. Ispravak se mora objaviti *odjedanput u cijelosti*, osim ako je informacija koja se ispravlja objavljivana u nastavcima, a opseg ispravka je takav da iziskuje objavljivanje u nastavcima.

9.7. Ispravak se mora objaviti bez skraćivanja, izostavljanja ili prepravljanja. Naime, pri ispravku vrijedi *načelo sve ili ništa*. Dakle, glavni urednik nije ovlašten provoditi izmjene i dopune podnesenog ispravka, a ispravak se može objaviti u izmijenjenom obliku samo ako na to pristane podnositelj zahtjeva (članak 41. stavak 1. ZM-a). Stoga se smatra da ispravak nije objavljen na primjeren (odgovarajući) način ako je napisan i objavljen novi tekst u kojemu su korišteni neki elementi ispravka što ga je poslala povrijeđena osoba.

Smatramo, međutim, da su dopuštene najnužnije pravopisne i lektorske izmjene koje ne mijenjaju smisao ispravka.

Nema dvojbe da navedeno načelo vrijedi kada se ispravak sastoji samo od jedne točke, odnosno kada je riječ o sadržajno jedinstvenom ispravku. Tada je glavni urednik, ako smatra da je pojedini dio jedinstvenog ispravka nedopušten, ovlašten odbiti objavu cijelog ispravka.

Dvojba se pojavljuje, međutim, ako se ispravak sastoji od više samostalnih točaka, među kojima su neke osnovane, a neke nisu. Postavlja se, naime, pitanje je li glavni urednik u takvom slučaju dužan objaviti one točke ispravka koje su osnovane. Smatramo da u takvom slučaju glavni urednik nije dužan objaviti ispravak jer on nije ovlašten svojevrijedno ispuštati pojedine dijelove ispravka, odnosno obavljati svojevrsnu cenzuru teksta ispravka.

Ispravak se mora objaviti tako da je iz *naslova* vidljivo da je riječ o ispravku (članak 4. stavak 1. ZM-a), da bi se time učinio prepoznatljivim i istaknuo.

9. 8. Praksa je pokazala da postoji odbojnost nakladnika prema objavljivanju ispravaka informacija. Ako su ispravci i objavljivani, po pravilu su bili nevidljivi

i neuočljivi, često tiskani najsitnijim mogućim slovima i (ne)vješto prikrivanim naslovima, bez jasne naznake da je riječ o ispravku jer se ta riječ nije navodila i, po pravilu, u rubrikama koje objavljuju reagiranja i pisma čitatelja, gledatelja ili slušatelja. Time se branilo neosnovano uvjerenje u vlastitu nepogriješivost ili, bolje rečeno, vlastiti strah od gubitka vjerodostojnosti među čitateljima, gledateljima ili slušateljima ako se objavi ispravak ili, još “gore”, isprika.

Da doskoči takvoj praksi, zakonodavac je propisao da se *ispravak bez suglasnosti podnosioca zahtjeva ne smije objaviti među reagiranjima ili pismima čitatelja, odnosno gledatelja ili slušatelja* (članak 41. stavak 1. ZM-a).

Ako je ispravak bez suglasnosti podnosioca zahtjeva objavljen među reagiranjima i pismima čitatelja, odnosno gledatelja ili slušatelja, smatramo da takav ispravak nije objavljen na istome ili istovrijednomu mjestu programskog prostora i na isti ili istovrijedan način na koji je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi i da bi podnositelj zahtjeva za ispravak u takvom slučaju mogao u sudskom postupku zahtijevati da se ispravak informacije objavi sukladno odredbi članka 41. ZM-a.

10. VRIJEME ISPRAVKA

Prema odredbi članka 42. stavka 2. ZM-a ispravak mora biti objavljen u prvome, a ako stigne prekasno, u drugom izdanju, odnosno programskom sadržaju medija nakon primitka ispravka, uz iznimku da u vrijeme izborne promidžbe ispravak mora biti objavljen u prvom izdanju, odnosno programskom sadržaju medija nakon primitka ispravka.

U literaturi je izraženo stajalište da je zakonodavac pri donošenju te odredbe bio vođen praktičnim problemima u objavljivanju ispravka koji su nastajali kad je zahtjev za ispravak primljen nakon zaključivanja broja ili nakon dovršetka radijske ili televizijske emisije, a prije njihova objavljivanja zbog čega je tehnički bilo veoma teško uvrstiti takav ispravak u zaključeni broj tiskovine ili u već dovršenu emisiju.³¹

Uz navedene tehničkih problema koji se pojavljuju pri objavi ispravka, trebalo bi uzeti u obzir i činjenicu da glavni urednik mora raspolagati određenim vremenom kako bi provjerio postoji li doista povrjeda prava i interesa tražitelja ispravka objavljenom informacijom, odnosno postoje li razlozi koji isključuju

³¹ Vidjeti Jakovina, *op. cit.*, str. 22.

njegovu obvezu objave ispravka. Stoga pri tumačenju riječi “prekasno” treba uzeti u obzir upravo i tu okolnost koja je na strani glavnog urednika.

Međutim, kada je riječ o informacijama vezanima za izbornu promidžbu, tada je glavni urednik, da bi osigurao hitnost objavljivanja ispravka, dužan u najkraćem mogućem roku poduzeti sve potrebne radnje u vezi s objavom ispravka, pa mu je tada ograničena mogućnost ispitivanja okolnosti vezanih za sadržaj ispravka. U tom slučaju, naime, glavni urednik ne će objaviti ispravak ako je očito da nema protupravne povrede prava i interesa povrijeđene osobe.³²

11. KOMENTAR, ODNOSNO ODGOVOR NA ISPRAVAK

Prema odredbi članka 42. stavka 3. ZM-a u istom izdanju, odnosno u programskom sadržaju medija, ne može se zajedno s ispravkom objaviti i komentar tog ispravka ili odgovor na ispravak.³³ Na komentar ispravka ili odgovor na ispravak primjenjuju se odredbe Zakona o pravu na ispravak.

Naime, objavljivanje komentara istodobno s tekstom ispravka moglo bi se nepovoljno odraziti na djelovanje (učinak) ispravka, a u nekim primjerima prouzročiti i dodatan gubitak ugleda povrijeđene osobe.

12. RAZLOZI ZA ODBIJANJE OBJAVE ISPRAVKA

a) Glavni urednik dužan je objaviti ispravak, osim ako postoje razlozi za neobjavljivanje ispravka koji su navedeni u odredbi članka 42. stavka 4. ZM-a.

³² Treba upozoriti na neadekvatnu zakonsku stilizaciju kada je riječ o objavi ispravka u vrijeme izborne promidžbe. Iz stilizacije druge rečenice stavka 2. članka 42. ZM-a proizlazilo bi da se u vrijeme izborne promidžbe svaki ispravak mora objaviti u prvom izdanju, odnosno programskom sadržaju medija nakon primitka ispravka. Svrha je te odredbe da se samo netočne i nepotpune informacije koje su u vezi s izbornom promidžbom objavljuju u prvom izdanju, odnosno programskom sadržaju, a za sve ostale informacije vrijedi opće pravilo statuirano u prvoj rečenici stavka 2. članka 42. ZM-a. Dakle, ako se informacija koja se ispravlja odnosi na sudionika u izornoj promidžbi, ispravak se objavljuje u prvom sljedećem broju, odnosno u prvoj sljedećoj emisiji.

³³ Kao primjer komentara koji nije dopušteno objaviti u istom izdanju, odnosno programskom sadržaju medija, navodimo ovaj tekst: “Prema Zakonu o medijima dužni smo objaviti ovaj ispravak. Redakcija ostaje kod teksta svoga članka.”

Glavni urednik, prema odredbi članka 42. stavka 4. ZM-a, nije dužan objaviti ispravak u sljedećim slučajevima.

1. Ako se traženi ispravak ne odnosi na informaciju na koju se poziva zainteresirana osoba.

Ispravak koji je bez izravne veze sa sadržajem objavljene informacije na koju se poziva zainteresirana osoba glavni urednik ne će objaviti.

2. Ako u traženom ispravku nisu navedene činjenice i okolnosti u vezi s navodima o informaciji.

Zahtjev za ispravak mora sadržavati, uz podatke o informaciji na koju se ispravak odnosi, i podatke o činjenicama kojima se ispravljaju netočni ili nepotpuni navodi izneseni upravo u odnosnoj informaciji. Ako u sadržaju ispravka nisu navedeni podatci kojima se pobijaju navodi izneseni u informaciji, nego on sadržajno predstavlja komentar tražitelja ispravka na objavljenu informaciju, glavni urednik nije dužan objaviti ispravak.

Dakle, ispravak se mora zasnivati isključivo na podacima kojima se pobijaju navodi izneseni u objavljenoj informaciji, a ako tekst ispravka uz to sadržava i druge podatke, primjerice, kritiku drugih osoba, on ne ispunjava spomenutu osnovnu pretpostavku pod kojom ga je glavni urednik dužan objaviti.

U zakonu se ne govori o kvaliteti teksta ispravka. O ovlaštenoj osobi ovisi na koji će način (kvalitetnim ili nekvalitetnim ispravkom) braniti svoja prava i interese. Tekst mora biti dovoljno jasan da je iz njega razvidno da se odnosi na informaciju na koju se poziva povrijeđena osoba; također mora sadržajno biti toliko jasan da se iz njega može razabrati u čemu povrijeđena osoba osporava navode u informaciji te iz njega mora također biti moguće utvrditi koje su to činjenice i okolnosti kojima povrijeđena osoba pobija ili dopunjuje navode u objavljenoj informaciji. Ako je tekst ispravka nejasan, nerazumljiv, konfuzan, odnosno proturječan, glavni je urednik ovlašten odbiti objavljivanje takvog ispravka.

3. Ako je objava ispravka u suprotnosti sa zakonom i dobrim običajima.

Objava ispravka u suprotnosti je sa zakonom ako ispravak ima kažnjivi sadržaj, odnosno ako sadržava bilo koje kažnjivo djelo. Misli se ponajprije na kaznena djela uvrede ili klevete redakcije ili trećih osoba, ali moguće je da sadržaj ispravka povrjeđuje i odredbe o čuvanju tajne i sl. Ako i samo jedan dio ispravka sadržava navode koji predstavljaju uvredu ili klevetu trećih osoba, to je već dovoljan razlog za odbijanje objavljivanja ispravka.

Što se pak izričaja "dobri običaji" tiče, smatramo da ima značenje *morala* društva. Naime, ZM je rađen po uzoru na austrijski Mediengesetz, pa je pritom

nekritički preuzet izričaj “dobri običaji” koji u austrijskom pravu ima značenje koje u hrvatskom pravu ima moral.³⁴

4. Ako zahtjev za objavu ispravka nije potpisao podnositelj zahtjeva, odnosno ovlaštena osoba državnog tijela ili pravne osobe.

Glavni urednik nije dužan objaviti ispravak informacije koji nije osobno potpisala ovlaštena osoba nego je to učinio punomoćnik koji uz zatraženi ispravak nije dostavio punomoć.³⁵

5. Ako je traženi ispravak nerazmjerno duži od informacije u kojoj su navodi zbog kojih se ispravak traži, odnosno od dijela informacije na koji se neposredno odnosi, osim ako se ispravak odnosi na klevetničke ili uvredljive navode.

(Ne)razmjernost je neodređeni pravni pojam (pravni standard) čiji konkretni sadržaj (duži ili kraći tekst) ovisi o potrebi za postizanjem svrhe prava na ispravak. Ocjena o (ne)razmjernosti uvijek je ocjena konkretnog slučaja s obzirom na sadržaj informacije i sadržaj zahtijevanog ispravka. Mjeru među njima uglavnom uspostavlja zahtjev da ispravak mora sadržavati ne samo golo poricanje/osporavanje navoda u informaciji, nego i navode ostalih ili suprotnih činjenica i okolnosti kojima povrijeđena osoba pobija ili s namjerom pobijanja bitno dopunjuje navode u objavljenoj informaciji. O konkretnom slučaju ovisi na jednoj strani koliki je niz (sklop) činjenica i okolnosti u ispravku u tu svrhu potrebno navesti, a na drugoj strani koliki je opseg s gledišta te iste svrhe još prihvatljiv.

Je li ispravak informacije nerazmjerno duži, treba procijeniti: a) u odnosu prema cijeloj informaciji u kojoj su navodi zbog kojih se ispravak traži, ili b) s obzirom na onaj dio informacije u kojemu se iznose navodi zbog kojih se traži ispravak. Pritom se ne misli na bilo kakav nerazmjer, nego na *znatni* nerazmjer podnesenog ispravka i objavljene informacije. Kada je tekst ispravka razmjerno duži od informacije na koju se odnosi, a nije riječ o znatnom nerazmjeru, glavni urednik dužan je objaviti ispravak. Dakle, ako ispravak sadržava višestruko više teksta od objavljene informacije, glavni urednik nije ga dužan objaviti.

Glavni je urednik osobito ovlašten odbiti zahtjev za objavljivanje ispravka ako se informacije u njemu šire i polemizira se izvan okvira teme koja je predmet objavljene informacije. Iznimka postoji jedino kada se ispravak odnosi na *klevetničke i uvredljive* navode kojima se vrijeđaju prava osobnosti tražitelja

³⁴ O značenju riječi moral, dobri običaji i javni poredak u usporednome i hrvatskom pravu vidjeti kod Gorenc, Vilim, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, RRIF, Zagreb, 1998., str. 144.

³⁵ VSRH, Rev-717/2003-2 od 1. 5. 2005. – V. 1264. str., Izbor odluka – 1/2005-37.

ispravka. Tada je glavni urednik dužan objaviti ispravak koji može biti duži od informacije.

6. Ako bi objavljivanje ispravka prouzročilo odgovornost nakladnika za štetu.

U praksi je postavljeno pitanje je li glavni urednik, ako je, postupajući prema zahtjevu tražitelja ispravka, već objavio dio teksta ispravka s netočnim i uvredljivim navodima za treće osobe i time povrijedio njihovu čast, ugled i dostojanstvo, dužan objaviti cijeli tekst ispravka jer tražitelj smatra da medij nije na odgovarajući način objavio ispravak i može li mu sud naložiti da objavi takav ispravak. Naime, tražitelji ispravka opravdavaju svoj zahtjev za objavom cijelog ispravka tvrdnjom da nema zapreke da se objavi cijeli ispravak zato što je glavni urednik već objavio dio teksta koji sadržava uvredljive navode o trećoj osobi.

Odgovor na to pitanje je niječan. Sud ne smije naložiti takvo ponašanje glavnog urednika koje za sobom povlači odgovornost nakladnika za štetu, neovisno o tome što je glavni urednik u izvansudskom postupku, objavljujući dio teksta ispravka, među ostalim, objavio određene netočne i uvredljive navode koji se tiču drugih osoba koje su navedene u ispravku (na primjer, da je ta treća osoba učinila to i to i da je ona lopov, a ne tražitelj ispravka) i time povrijedio dostojanstvo, ugled i čast drugih osoba. Naime, objava takve informacije prouzročila bi odgovornost nakladnika za štetu počinjenu trećim osobama koja je propisana odredbom članka 21. stavka 1. ZM-a prema kojoj ju je nakladnik, koji informacijom objavljenom u mediju prouzroči drugome štetu, dužan naknaditi.

U starijoj je praksi u vezi s tim rečeno sljedeće.

Okolnost da je glavni urednik u izvodu objavio dio teksta ispravka, pa i s uvredljivim izrazima, ne lišava ga prava da odbije objavljivanja cijelog ispravka niti daje ovlaštenje sudu da naredi objavljivanje ispravka čiji je sadržaj napisan na uvredljiv način.³⁶

7. Ako je ispravak napisan na jeziku koji nije istovjetan jeziku na kojemu je objavljena osporavana informacija.

9. Ako je zahtjev za ispravak informacije podnesen nakon propisanoga roka iz članka 40. stavak 2. ovoga Zakona.

10. Ako je riječ o znanstvenoj ili umjetničkoj kritici, osim ispravaka netočnih podataka ili uvredljivih navoda.

³⁶ VSH, Gž-114/83 od 8. 3. 1983. – Pregled sudske prakse, 23/217.

Zakon je odabrao ta područja društvene djelatnosti u kojima bez ozbiljne, konstruktivne kritike, koja je dana prema određenim pravilima koja vrijede u tim djelatnostima pri ocjenjivanju rada i djelatnosti drugoga, nema napredovanja u društvu jer povoljna ili nepovoljna kritika djeluje kao poticaj za daljnje novo i bolje stvaranje. Kritičar u kritiziranju djela drugoga treba postupati pažljivo i s osjećajem odgovornosti ispitivati odnos interesa koji se sukobljavaju te njegova kritika treba biti u granicama kulturnog izražavanja.

11. Ako je druga ovlaštena osoba na istu informaciju već podnijela ispravak jednakoga sadržaja.

Pretpostavka za odbijanje objavljivanja ispravka u tom slučaju je da je riječ o ispravku istog sadržaja i da je takav već podneseni ispravak i objavljen na odgovarajući način.

12. Ako je zahtjev za objavu ispravka istoga sadržaja kao i zahtjev za ispravak u povodu kojega se vodi spor pred sudom zbog odbijanja ili neodgovarajućeg načina objave ispravka.

U ovom slučaju riječ je o više ispravaka iste objavljene informacije, a sadržaj svih ispravaka jednak je sadržaju ispravka o kojemu spor teče pred sudom.

Svrha je te odredbe da se ne umnožavaju sporovi zbog objavljivanja ispravka istog sadržaja na istu informaciju. Naime, uspjeh glavnog urednika u parnici zbog objavljivanja ispravka informacije znači da je i zahtjev za objavljivanje ispravka druge ovlaštene osobe neosnovan, pa glavni urednik nije dužan taj ispravak objaviti. Ako, međutim, glavni urednik izgubi parnicu, dužan je objaviti ispravak, pa je stoga ovlašten odbiti objavljivanje novog ispravka.³⁷

b) Osim razloga navedenih u odredbi članka 42. stavka 4. ZM-a, glavni urednik nije dužan objaviti ispravak i kada je informacija *istinita, odnosno točna i potpuna*. Takav zaključak izvlačimo iz odredbe članka 48. stavka 2. ZM-a koja propisuje da je tuženiku kao razlog za neobjavljivanje ispravka dopušteno dokazivati točnost činjenica iz objavljene informacije. To, međutim, ne vrijedi ako je spornom informacijom povrijeđeno pravo na privatnost, zaštićeno na način utvrđen zakonom ili ako se sporna informacija poziva na činjenice obuhvaćene amnestijom, sudskom rehabilitacijom ili revizijom presude.

Ako se sadržaj informacije čiji se ispravak traži podudara sa sadržajem informacije koju je autorizirala osoba koja zahtijeva objavljivanje ispravka, glavni urednik nije dužan objaviti ispravak jer se tada pretpostavlja da je riječ o točnim (istinitim) činjenicama iz objavljene informacije.

³⁷ Vidjeti Alaburić i Havkić, *op. cit.*, str. 123.

c) Glavni će urednik odbiti zahtjev za ispravak ako je medij do dana podnošenja zahtjeva za ispravak već sam objavio ispravak iste informacije na odgovarajući način.

d) Nadalje, glavni je urednik ovlašten odbiti objavu ispravka ako objavljenom informacijom nije povrijeđeno pravo ili interes podnositelja ispravka, odnosno ako je netočnost ili nepotpunost informacije glede koje se traži ispravak za tražitelja ispravka beznačajna jer se tada smatra da takva informacija nije prouzročila povredu prava i interesa u smislu članka 40. stavka 1. ZM-a.

e) Glavni urednik dužan je u slučaju iz stavka 4. članka 42. ZM-a pisano obavijestiti tražitelja o razlozima neobjavljivanja ispravaka, i to u roku propisanome za objavu ispravka.

Značenje te odredbe jest omogućivanje podnositelju zahtjeva da pravodobno podnese novi ispravak s drukčijim sadržajem (na primjer, ispravak iz kojega je izostavio dijelove teksta koji sadržajno predstavljaju vrijednosne sudove) kako bi ostvario svoje pravo na ispravak objavljene informacije. Što je opsežnija i detaljnija informacija (na primjer članak s mnoštvom podataka, tj. činjeničnih tvrdnji), to je, po pravilu, teže ostvarivanje ispravka. U takvim slučajevima i ispravak sadržava mnogo pojedinih točaka, koje dijelom sadržavaju i komentare, što je onda razlog za odbijanje objavljivanja ispravka. Zato zakonodavac i naglašava da obavijest tražitelju ispravka mora biti u pisanom obliku i u njoj moraju biti navedeni **razlozi** neobjavljivanja ispravka.

13. ČUVANJE ZAPISA I PRESLIK INFORMACIJE

Nakladnik je dužan čuvati zapise svih objavljenih programskih sadržaja najmanje 60 dana od njihove objave te zainteresiranoj osobi na njezin trošak osigurati odgovarajući preslik pojedinog zapisa, i to najkasnije u roku od tri dana od primitka pisanog zahtjeva zainteresirane osobe (članak 43. stavak 1. ZM-a). Preslik se zainteresiranoj osobi dostavlja isključivo za osobnu upotrebu, pri čemu nije dopušteno umnožavanje i javno objavljivanje preslika, bez suglasnosti nakladnika osim u sklopu sudskog postupka (članak 43. stavak 2. ZM-a).

Ako nakladnik nije sačuvalao zapis iz stavka 1. članka 43. ZM-a, smatra se da je objavio informaciju za koju se zahtijeva ispravak.

Ako zainteresirana osoba u roku od osam dana od objave informacije pisano obavijesti da će zahtijevati objavu ispravka, glavni je urednik dužan čuvati pre-

slik informacije na koji se zahtjev za ispravak odnosi sve dok se traženi ispravak ne objavi, odnosno dok se ne dovrši sudski postupak koji se vodi u vezi s objavom sporne informacije, odnosno dok ne proteknu zakonom propisani rokovi za ostvarivanje prava na ispravak ili sudsku zaštitu (članak 44. ZM-a).

Prema odredbi članka 16. stavka 1. Zakona o elektroničkim medijima, nakladnik³⁸ koji obavlja djelatnost radija i televizije mora voditi očevidnik o objavljenom programu i mora čuvati snimke cjelovito objavljenoga programskog sadržaja najmanje 90 dana od objavljivanja, a u slučaju prigovora ili spora, snimku spornog sadržaja dužan je čuvati do završetka spora.

14. SUDSKI POSTUPAK RADI OBJAVLJIVANJA ISPRAVKA

14.1. Specifičnosti sudskog postupka radi objavljivanja ispravka uređene su cjelovito u odredbama članka 46. do 55. ZM-a.

Ako glavni urednik ne objavi ispravak u roku i na način određen zakonom, podnositelj zahtjeva za ispravak ima pravo podnijeti tužbu protiv *glavnog urednika* kod općinskog suda na čijem se području nalazi sjedište, odnosno stalno prebivalište nakladnika medija putem kojega je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi (članak 46. stavak 1. ZM-a).

Prethodno obraćanje glavnom uredniku radi objavljivanja ispravka informacije procesna je pretpostavka za podnošenje tužbe radi objavljivanja ispravka.³⁹

Tužba se može podnijeti najkasnije u roku od 30 dana od proteka roka za objavu ispravka, odnosno od dana kada je ispravak bio objavljen na način koji nije bio sukladan Zakonu (članak 46. stavak 2. ZM-a). Rok je prekluzivan, pa tužbu podnesenu nakon njegova isteka treba odbaciti (članak 282. stavak 1. Zakona o parničnom postupku – ZPP⁴⁰).

³⁸ Prema odredbi članka 2. stavka 1. podstavka 3. Zakona o elektroničkim medijima, nakladnik elektroničkih medija jest fizička ili pravna osoba koja ima uredničku odgovornost za sastavljanje rasporeda radijskoga ili televizijskog programa u sklopu značenja djelatnosti radija i televizije te koja prenosi programe ili ih za nju prenose treće osobe. Nakladnik je svaki koncesionar radija i televizije, Hrvatska radiotelevizija, te fizička ili pravna osoba koja proizvodi i/ili objavljuje elektroničke publikacije.

³⁹ VSRH, Rev-1908/97 od 24. 10. 2000. – Izbor odluka-2/2002-199.

⁴⁰ Narodne novine, broj 53./91., 91./92., 112./99., 88./01., 117./03. i 88./05.

ZM ne sadržava precizne odredbe o tome kada počinje teći rok za podnošenje tužbe.

Trebalo bi smatrati da taj rok počinje s danom:

- a) kada je tražitelju ispravka **dostavljena** pisana obavijest glavnog urednika o razlozima neobjavljivanja ispravka,
- b) kada je ispravak bio objavljen na način koji nije bio sukladan ZM-u,
- c) kada je **najkasnije** trebao biti objavljen ispravak u mediju.

U trećem primjeru trebat će u svakom konkretnom slučaju ispitivati kada je najkasnije ispravak trebao biti objavljen, polazeći od odredbe članka 42. stavka 2. ZM-a.

Uz tužbu je preporučljivo priložiti primjerak ili preslik tiskovnog djela (novine, tjednika i sl.) u kojemu je objavljena informacija odnosno, po mogućnosti, tonski ili videozapis emisije u kojoj je objavljena informacija.

Istom se tužbom ne može obuhvatiti zahtjev za ispravak netočne informacije i zahtjev za naknadu štete zbog takve informacije. Ako je istom tužbom obuhvaćen zahtjev za ispravak informacije i zahtjev za naknadu nematerijalne/neimovinske štete, postupak treba razdvojiti.⁴¹

14.2. U postupku radi ostvarivanja prava na objavu ispravka vrijedi **načelo koncentracije i hitnosti postupka**.

Sudski sporovi o objavi ispravka rješavaju se po hitnom postupku. U sporovima za objavu ispravka prvo ročište glavne rasprave mora se održati u roku 8 dana od dana zaprimanja tužbe u sudu. Tuženik je dužan odgovoriti na tužbu najkasnije na glavnoj raspravi. U pozivu za prvo ročište sud mora upozoriti tužitelja da će se u slučaju njegova nedolaska na ročište tužba smatrati povučenom, a tuženika da se presuda može donijeti i u njegovoj odsutnosti (članak 47. ZM-a).

Rasprava o tužbi za objavu ispravka ograničena je na raspravljanje i dokazivanje činjenica u vezi s tuženikovom obvezom objave ispravka. Tuženiku je, kao razlog neobjavljivanja ispravka, dopušteno dokazivati točnost činjenica iz objavljenih informacija, osim ako je spornom informacijom povrijeđeno pravo na privatnost, zaštićeno na način utvrđen zakonom, ili ako se sporna informacija poziva na činjenice obuhvaćene amnestijom, sudskom rehabilitacijom ili revizijom presude. U sporovima radi objave ispravka sud će odbiti tužbeni

⁴¹ VSRH, Rev-3222/99 od 2.10.2002. – Izbor odluka-1/2003-228.

zahtjev ako utvrdi da nije povrijeđeno pravo ili interes tužitelja ili je utvrđeno da postoji kakva druga okolnost zbog koje prema zakonu ne postoji obveza objave ispravka (članak 48. ZM-a).

U primjeni odredbe članka 48. ZM-a u sudskoj je praksi izraženo sljedeće stajalište.

Postoji opravdani razlog za neobjavljivanje ispravka informacije kada je dokazano da su u objavljenoj informaciji sadržane činjenice navedene u sudskoj odluci, konkretno u rješenju o provođenju istrage protiv tužitelja. Riječ je, dakle, o točnim činjenicama, pa ta okolnost, prema odredbi članka 48. stavka 2. ZM-a, opravdava odbijanje glavnog urednika da objavi ispravak. S tim u vezi bez pravnog je značenja pozivanje tužitelja na članak 3. Zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (Narodne novine, broj 88./01., 12./02., 33./05. i 48./05.) s obzirom na to da ni ako je riječ o istrazi u predmetima iz članka 21. tog zakona zabrana neobjavljivanja tijekom istrage ne bi utjecala na dužnost "neobjavljivanja" ispravka informacije. Eventualno neovlašteno objavljivanje predstavljalo bi kazneno djelo odavanja službene tajne, kako je propisano spomenutim zakonom, ali ako je riječ o objavljenim točnim i potpunim informacijama, što je utvrđeno u konkretnom slučaju, na strani glavnog urednika ne postoji obveza objave ispravka tih informacija u smislu odredbe članka 40. ZM-a.⁴²

Tužbeni zahtjev protiv glavnog urednika radi objavljivanja ispravka mora biti istovjetan tekstu ispravka upućenome glavnom uredniku. Ako tužbeni zahtjev protiv glavnog urednika radi objavljivanja ispravka nije istovjetan tekstu ispravka upućenome glavnom uredniku, sud će odbiti tužbeni zahtjev.⁴³

⁴² Županijski sud u Splitu, Gž-1988/07 od 24. 5. 2007. godine (izv.).

⁴³ VSRH, Rev. 88/2003 od 18. kolovoza 2004. godine-<http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>. U toj se presudi, koja je donesena u primjeni odredaba ZJI, ali je aktualna i danas, među ostalim, navodi:

"Odredbom čl. 31. st. 2. ZJP propisano je da pravo na objavljivanje ispravka informacije ima fizička ili pravna osoba čije je dostojanstvo, ugled ili čast, neko drugo pravo ili interes povrijeđeno netočnom ili nepotpunom informacijom, a odredbom čl. 34. ZJP propisano je kada glavni urednik nije dužan objaviti ispravak. Da bi sud mogao odlučiti o osnovanosti tužbenog zahtjeva treba ocijeniti kako objavljenu informaciju tako i tekst ispravka upućenog glavnom uredniku kako bi utvrdio da li su postojali razlozi predviđeni odredbom čl. 34. ZJP zbog kojih glavni urednik nije bio dužan objaviti ispravak informacije. Osnovanost tako postavljenog zahtjeva sud može ispitati samo u slučaju ako je tekst ispravka informacije čije objavljivanje se traži tužbom identičan tekstu ispravka objavljene informacije čije je objavljivanje tužitelj bezuspješno zatražio od glavnog ured-

Sud nije ovlašten pozivati tužitelja da prilagodi tekst ispravka zakonskim odredbama niti da iz ispravka objavljene informacije izostavlja dijelove za koje smatra da se odnose na mišljenje, odnosno vrijednosne sudove, tj. da sam reducira nepotrebni dio teksta i da nalaže glavnom uredniku da objavi ispravak u tako izmijenjenom obliku.

Iz toga bi proizlazilo da se u medijskim parnicama ne mogu primijeniti opća pravila o objektivnoj preinaci tužbe sadržana u odredbama članka 190. i 191. ZPP-a.

U sudskoj je praksi izraženo stajalište da nije riječ o zahtjevu za ispravak objavljene informacije u izmijenjenom obliku ako je bio postavljen tužbeni zahtjev za ispravak *više objavljenih informacija*, pa je takav zahtjev u odnosu prema nekim informacijama pravomoćno odbijen, a u odnosu prema drugima tužba je povučena, jer time nije izmijenjen sadržaj prvobitno postavljenog zahtjeva u preostalom dijelu u odnosu prema preostalim objavljenim informacijama.⁴⁴

nika. Stoga se i ovaj sud slaže s ocjenom drugostupanjskog suda da se sudskim putem može tražiti objava teksta onog ispravka koji glavni urednik nije objavio jer se jedino tako može utvrditi da li postoje ili ne postoje razlozi iz čl. 34. ZJP kada glavni urednik nije dužan objaviti ispravak.”

⁴⁴ VSRH, Rev 387/06-2 od 9. 5. 2006. godine – <http://sudskapraksa.vsrh.hr/supra>. U obrazloženju te odluke, koja je donesena u primjeni odredaba ZJP-a, kao razlog koji govori u prilog navedenom stajalištu suda, među ostalim se navodi:

“Prema odredbi čl. 35. st. 2. ZJP ispravak se može objaviti u izmijenjenom obliku samo ako na to pristane podnositelj ispravka, a prema odredbi čl. 36. st. 1 ZJP ako glavni urednik odbije objaviti ispravak ili ga ne objavi na način i u roku iz čl. 35. ovog Zakona, podnositelj ispravka ima pravo podnijeti tužbu protiv glavnog urednika radi objavljivanja ispravka.

Prihvaćanjem predmetnog tužbenog zahtjeva kojim je prihvaćeno objavljivanje samo dijela zatraženog ispravka nisu u konkretnom slučaju povrijeđene navedene zakonske odredbe. Prije svega, donesena presuda je u skladu s naprijed navedenim odredbama, jer je tužitelj očigledno pristao na djelomično prihvaćanje zahtjeva kad je ostao kod tužbe u tom dijelu nakon odbijanja dijela tužbenog zahtjeva i djelomičnog povlačenja tužbe. S druge strane smisao navedenih zakonskih odredaba je zaštita prava tužitelja – a ne tuženika kako to pogrešno smatra revidentica.”

Pritom se mogu primijetiti dvije stvari:

a) Ako tužbeni zahtjev protiv glavnog urednika radi objavljivanja ispravka mora biti istovjetan tekstu ispravka upućenog glavnom uredniku, za ishod parnice radi ispravka informacije pozivanje na odredbe o objavi izmijenjenog oblika ispravka i je li tužitelj pristao na djelomično prihvaćanje tužbenog zahtjeva ili ne nema nikakvo

Kad u zahtjevu za ispravak informacija nije naveden sadržaj ispravka informacije niti je navedeno, a nije niti očito, na koju se informaciju ispravak odnosi, sud će odbiti tužbeni zahtjev.⁴⁵

U sudskom postupku radi objave informacije tužitelj treba dokazati da je objavljena informacija neistinita (netočna) ili nepotpuna i da stoga vrijeda neko njegovo pravo ili interes.

14.3. Pokretanjem kaznenog postupka zbog djela počinjenog objavom informacije na koju se odnosi ispravak ne prekida se postupak za objavu ispravka (članak 49. ZM-a).

14.4. Ako se nakon što je podnesena tužba za objavu ispravka promijeni glavni urednik medija, tužitelj može do kraja glavne rasprave preinačiti tužbeni zahtjev i umjesto prvobitnog tuženika tužiti novoga glavnog urednika. Za takvu promjenu tužbenog zahtjeva nije potrebna suglasnost prvobitnog tuženika niti novoga glavnog urednika (članak 50. ZM-a).

14.5. Sud je dužan donijeti presudu odmah nakon zaključivanja glavne rasprave. Ovjereni prijepis presude sud dostavlja strankama najkasnije u roku tri dana od dana donošenja presude. Ako sud usvoji tužbeni zahtjev, presudom nalaže tuženiku da je dužan objaviti ispravak u roku i na način određen ovim zakonom. Glavni urednik dužan je u objavi ispravka navesti da je riječ o objavi na temelju presude i citirati izreku presude (članak 51. ZM-a).

14.6. Protiv presude prvostupanjskog suda stranke mogu u roku tri dana od primitka presude podnijeti žalbu nadležnom županijskom sudu. Žalba se **ne dostavlja** protivnoj stranci na odgovor. Pravodobnu i dopuštenu žalbu prvostupanjski sud dostavlja sa svim spisima županijskom sudu u roku dva dana od primitka žalbe. Županijski sud dužan je odlučiti o žalbi u roku tri dana od dana primitka žalbe. Protiv presude županijskog suda **dopuštena je revizija** (članak 52. ZM-a).

značenje. b) O samo jednom dijelu tužbenog zahtjeva u medijskoj je parnici moguće odlučivati samo onda ako ispravak objavljene informacije sadržajno ne čini jednu cjelinu. Okolnost da je riječ o više informacija ne znači, dakle, sama po sebi da nije riječ o sadržajno jedinstvenom ispravku, nego u svakom konkretnom slučaju treba ispitati je li riječ o sadržajno jedinstvenom ispravku, pri čemu nije moguće donositi djelomičnu presudu, ili je riječ o ispravku koji sadržajno nije jedinstven, odnosno koji se odnosi na više međusobno samostalnih informacija.

⁴⁵ VSRH, Rev 1424/2002 od 8. 1. 2003. godine – Izbor odluka-1/2003-229.

14.7. Ovjereni prijepis pravomoćne presude kojom je sud naložio objavu ispravka sud odmah dostavlja glavnom uredniku medija putem kojega je potrebno objaviti ispravak (članak 53. ZM-a).

Ako se nakon pravomoćnosti presude kojom se nalaže objava ispravka promijeni glavni urednik medija, presudom utvrđena dužnost objavljivanja ispravka prelazi na novoga glavnog urednika (članak 54. ZM-a).

14.8. U vezi sa sudskim postupcima radi ispravka informacije, u praksi je postavljeno pitanje zastupanja glavnog urednika, odnosno pitanje može li u sudskom postupku radi ispravka informacije glavnog urednika kao punomoćnik zastupati osoba (diplomirani pravnik) koja je u radnom odnosu kod nakladnika.

Na to pitanje treba odgovoriti negativno. Naime, bez obzira na to što je taj spor u uskoj vezi s radom glavnog urednika kod nakladnika, to nije radni spor, s jedne strane, a s druge strane, u tom je sporu stranka glavni urednik, a ne nakladnik. Zbog toga osoba zaposlena kod nakladnika ne može zastupati glavnog urednika u parnici radi ispravka informacije, nego ga kao punomoćnici mogu zastupati samo osobe navedene u članku 89.a stavci 1. i 3. ZPP-a.

15. PRAVO NA OBJAVU INFORMACIJE O ISHODU KAZNENOG POSTUPKA

15.1. Pravo na ispravak objavljene informacije, onako kako je uređeno odredbama ZM-a, ima svoje granice u objektivno točnim i istinitim informacijama, kao što biva pri izvješćivanju o (često spektakularnim) kaznenim postupcima, zbog čega je za takve slučajeve trebalo uvesti dodatno pravo na naknadno informiranje o ishodu kaznenog postupka da bi se doskočilo okolnostima da mediji katkada izvješćuju o pokretanju postupka protiv određene osobe, ali međutim, ne izvješćuju – iz bilo kojih razloga – o *pozitivnom ishodu postupka* protiv osumnjičenika, odnosno okrivljenika. Stoga u takvom slučaju pogođena osoba treba imati mogućnost, odnosno pravo, na odgovarajuće izvješćivanje javnosti o ishodu postupka, ako ona to zahtijeva. Ima, naime, slučajeva kada pogođena osoba ne želi bilo kakvo daljnje izvješćivanje o svojem slučaju u javnosti.

Objava informacije o pozitivnom ishodu kaznenog postupka nije samo u interesu pogođene osobe jer služi *rehabilitaciji* njegove osobe u javnosti, nego

se tim institutom brine i o interesu javnosti na potpunu informaciju o određenom događaju.

Institut prava na objavu informacije o ishodu kaznenog postupka zakonodavac je uređio u članku 55. ZM-a.

Prema odredbi članka 55. stavka 1. ZM-a svaka osoba imenovana u medijima u povodu kaznene prijave, istražnog zahtjeva, pokretanja istražnoga ili kaznenog postupka ima pravo u roku tri mjeseca nakon donošenja odluke o odbacivanju kaznene prijave ili odbijanja istražnog zahtjeva, odnosno pravomoćnog rješenja o obustavi postupka ili pravomoćne oslobađajuće presude zahtijevati od nakladnika objavljivanje informacije o tome.

Na objavljivanje informacije iz stavka 1. članka 55. ZM-a shodno se primjenjuju odredbe ZM-a koje se odnose na objavljivanje ispravka informacije (članak 55. stavak 2. ZM-a).

Informacija čije se objavljivanje traži može sadržavati samo činjenice koje se odnose na pravomoćno okončanje kojega od postupaka navedenoga u članku 55. stavku 1. ZM-a, a ne i na mišljenja i komentare u povodu prvobitne informacije.

Informacija se objavljuje u prvom izdanju, odnosno u programskom sadržaju medija nakon primitka zahtjeva za njezino objavljivanje.

Smatramo da je uz zahtjev za objavu informacije o ishodu kaznenog postupka podnositelja zahtjeva dužan u dokaz točnosti te informacije priložiti pravomoćnu sudsku odluku ili pravomoćnu odluku državnog odvjetništva ako je riječ o odbacivanju kaznene prijave.

Institut objave informacije o ishodu kaznenog postupka može se, prema našem mišljenju, analogno primijeniti i na slučajeve pokretanja prekršajnog postupka protiv određene osobe.

15.2. Postavlja se pitanje isključuju li se međusobno pravo na ispravak objavljene informacije i pravo na objavu informacije o ishodu kaznenog postupka.

Smatramo da se navedena prava međusobno ne isključuju. Naime, međusobno isključivanje prava na ispravak objavljene informacije i prava na objavu informacije o ishodu kaznenog postupka nije propisano u ZM-u niti se to iz odnosa članaka 40. i 55. ZM-a može izvesti. Svrha je prava na ispravak objavljene informacije da se isprave netočne ili nepotpune informacije o činjeničnim tvrdnjama, dok je u slučaju prava na objavu informacije o ishodu kaznenog postupka riječ o tome da se da informacija o *aktu vlasti* kojim je osoba koja je bila okrivljena za određeno kazneno djelo oslobođena bilo kakvih sumnji da je

počinila kazneno djelo. Institut ispravka informacije odgovor je na činjenične tvrdnje na kojima se temelji sumnja, koje su različite od stvarnog događanja, a institut objave informacije o ishodu kaznenog postupka odgovor je na samu sumnju da je određena osoba počinila kazneno djelo.

Ako se, na primjer, u određenoj informaciji pozivom na kaznenu prijavu navodi da su osobe A i B uhićene na mjestu događaja, pritvorene i okrivljene zbog kaznenog djela krađe, a to, međutim, uopće ne proizlazi iz kaznene prijave, nego se u njoj navodi da su osobe A i B okrivljene za kazneno djelo krađe jer je kod njih u vozilu pronađen ukradeni predmet, tada je riječ o netočnoj i nepotpunoj informaciji jer je informirano o nečemu što nema pokriće u stvarnom događaju, zbog čega osobama A i B pripada pravo na ispravak takve informacije.

Ako su, naprotiv, činjenice na kojima se temelji informacija o sumnji da je određena osoba počinila kazneno djelo i da je protiv nje podnesena kaznena prijava ili istražni zahtjev ili je pokrenut istražni ili kazneni postupak istinite, tada je, pod određenim pretpostavkama, moguć pozitivan ishod tih postupaka pravo na objavu informacije o ishodu kaznenog postupka iz članka 55. ZM-a.

16. PRAVO NA ODGOVOR NA OBJAVLJENU INFORMACIJU

16.1. Uz pravo na ispravak objavljene informacije i pravo na objavu informacije o ishodu kaznenog postupka, ZM je uredio i postupak ostvarivanja prava na odgovor u vezi s objavljenom informacijom.

Prema odredbi članka 56. stavka 1. ZM-a, zainteresirana fizička ili pravna osoba ima pravo podnijeti zahtjev glavnom uredniku da besplatno objavi njegov odgovor na objavljenu informaciju, u kojoj je spomenuto njezino ime, odnosno naziv ili je na neki drugi način s njom u izravnoj vezi.

Pod odgovorom iz stavka 1. članka 56. ZM-a smatra se tekst ili poruka istovjetne prirode i duljine kao i objavljena informacija.

U odgovoru se navodima pogodnima za dokazivanje poriču u biti ili bitno nadopunjuju sporni navodi o činjenicama i podacima u objavljenoj informaciji (članak 56. ZM-a).

Odgovor se mora objaviti bez izmjena ili dopuna, osim pravopisnih ispravaka. Glavni urednik ima pravo prije objave od autora zatražiti skraćivanje odgovora. Na odgovor se primjenjuju odredbe članka 42. ZM-a te glavni urednik može odbiti objavu sadržajno jednakih odgovora nakon što je već jedanput isti objavio. Glavni urednik može odbiti objavu odgovora i ako se u odgovoru navode

očito netočni podatci ili tvrdnje i ostali navodi koji su nedvojbeno nepodobni za dokazivanje. Ako su, prema mišljenju glavnog urednika, samo neki podatci ili tvrdnje netočni ili nepodobni za dokazivanje, glavni urednik ne smije odbiti objavu bez prethodnog poziva podnositelju zahtjeva za odgovor da te podatke i tvrdnje izuzme iz odgovora (članak 57. ZM-a).

U postupku sudske zaštite u vezi s ostvarivanjem prava na odgovor na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ZM-a koje se odnose na postupak ostvarivanja prava na ispravak (članak 58. ZM-a).

16.2. Koje su razlike između instituta prava na ispravak objavljene informacije i prava na odgovor na objavljenu informaciju?

1. Pri ispravku objavljene informacije riječ je o netočnoj ili nepotpunoj informaciji koja je izazvala povredu prava ili interesa pogođene osobe.

Međutim, prava i interesi pogođene osobe mogu biti povrijeđeni i istinitom informacijom, kada ta osoba nema pravo na ispravak, ali joj pripada pravo na odgovor na takvu informaciju.

2. Za razliku od ispravka objavljene informacije kojim se uzvraća na informaciju koja je već izazvala povredu prava ili interesa određene fizičke ili pravne osobe, pri odgovoru na objavljenu informaciju ne zahtijeva se da je informacija već izazvala povredu prava i interesa, nego samo da je, s obzirom na sadržaj i kontekst u kojemu se spominje ime odnosno naziv određene osobe, objektivno podobna da povrijedi prava ili interese određene fizičke ili pravne osobe.

3. Pri ispravku informacije glavni urednik može odbiti objavu ispravka bez prethodnog poziva podnositelja zahtjeva da izmijeni ispravak (skрати ili izostavi neke dijelove koji sadržavaju uvredljive navode ili vrijednosne sudove).

Pri odgovoru na objavljenu informaciju, ako su, prema mišljenju glavnog urednika, samo neki podatci ili tvrdnje netočni ili nepodobni za dokazivanje, glavni urednik ne smije odbiti objavu bez prethodnog poziva podnositelju zahtjeva za odgovor da te podatke i tvrdnje izuzme iz odgovora.

4. Pri ispravku objavljene informacije podnositelj zahtjeva dužan je navesti činjenice i okolnosti iz kojih nedvojbeno proizlazi netočnost ili nepotpunost informacije.

Odgovor na objavljenu informaciju prema sadržaju i dokaznoj snazi može sadržavati samo običnu nedokazanu tvrdnju da je informacija netočna ili nepotpuna. Učinak odgovora koji se postiže njegovim objavljivanjem jest omogućavanje iznošenja mišljenja i drugoj strani kako bi čitatelj/gledatelj/slušatelj sam stvorio predodžbu o onome što je predmet informacije i odgovora.

Pravo na odgovor izraz je načela *audiatur et altera pars*, gdje osoba koja je pogođena informacijom objavljenoj u medijima ima pravo iznijeti svoje stajalište o objavljenoj informaciji, čime se omogućuje čitateljima/gledateljima/slušateljima da na temelju izjašnjavanja obiju strana i uz poštovanje jednakosti informacije i odgovora, odnosno jednakih prilika (jednakosti oružja), zauzmu osobno stajalište o istinitosti iznesenih tvrdnja.

Postavlja se pitanje može li se odgovor zahtijevati i protiv vrijednosnih sudova ili mišljenja.

Na to pitanje treba odgovoriti negativno. Naime, iz zakonske dikcije da se u odgovoru *navodima pogodnima za dokazivanje* poriču u biti ili bitno nadopunjuju sporni navodi o činjenicama i podacima u objavljenoj informaciji proizlazi da se pravo na odgovor može primijeniti samo protiv tvrdnji o činjenicama jer vrijednosni sudovi, odnosno mišljenja, ne mogu biti podobni za dokazivanje jer ne mogu biti ni istiniti ni neistiniti.

17. O MOGUĆNOSTI DONOŠENJA PRIVREMENE MJERE U MEDIJSKOJ STVARI

Privremene su mjere sredstva vremenski ograničenog osiguranja budućeg ostvarivanja tražbine predlagatelja osiguranja u ovršnom postupku (ako bude pokrenut) koje se mogu odrediti prije pokretanja, tijekom i nakon završetka sudskoga ili upravnog postupka sve dok ovrha ne bude provedena ako se utvrdi da je vjerojatno da postoji tražbina predlagatelja osiguranja prema protivniku osiguranja i da je vjerojatno da postoji opasnost koja prijete budućem ostvarivanju te vjerojatne tražbine predlagatelja osiguranja; njihovo ostvarivanje, a isto tako i sprječavanje, nema apsolutan pravni učinak za predlagatelja osiguranja iako može imati određene pravno relevantne učinke.⁴⁶ Takvom klasičnom definicijom nije obuhvaćena i privremena mjera iz članka 299. stavka 2. Ovršnog zakona,⁴⁷ kojom se privremeno uređuju pravni odnosi među strankama do konačnog uređenja.

Privremene mjere ne smiju iscrpsti sadržaj pretendirane tražbine predlagatelja osiguranja jer bi inače predstavljale prijevremeno potpuno ostvarivanje te

⁴⁶ Triva, Siniša – Belajec, Velimir – Dika, Mihajlo, *Sudsko izvršno pravo*, Opći dio, Informator, Zagreb, 1984., str. 369.

⁴⁷ Narodne novine, broj 57./96., 29./99., 42./00., 173./03., 194./03., 151./04. i 88./05.

tražbine, za što u vrijeme određivanja tog osiguranja nema pretpostavki. Cilj privremenih mjera nije i ne može biti ostvarivanje tražbine, već osiguranje njezina budućeg ostvarivanja.⁴⁸

Budući da se ispravak informacije sukladno *načelu sve ili ništa* mora objaviti bez skraćivanja, izostavljanja ili prepravljanja te da ni glavni urednik ni sud nisu ovlašteni obavljati izmjene i dopune podnesenog ispravka, ne postoji mogućnost donošenja privremene mjere u postupku koji se vodi radi objavljivanja ispravka informacije jer bi takva privremena mjera sasvim iscrpila sadržaj pretendirane tražbine, odnosno tužbenog zahtjeva.

18. ODNOS IZMEĐU PRAVA NA ISPRAVAK OBJAVLJENE INFORMACIJE I PRAVA NA ODGOVOR NA OBJAVLJENU INFORMACIJU I PRAVA NA SLOBODU IZRAŽAVANJA

Naposljetku treba odgovoriti i na pitanje je li, kad nije riječ o slučaju iz članka 38. stavka 4. Ustava, odnosno kada nisu ispunjene zakonom propisane pretpostavke za objavu ispravka ili odgovora na informaciju pozivom na odredbu članka 38. stavka 1. Ustava, moguće zahtijevati i “iznuditi” objavljivanje mišljenja, odnosno znači li neobjavljivanje mišljenja zadiranje u ustavno pravo na slobodu mišljenja i izražavanja misli.⁴⁹

Smatramo da odredba članka 38. stavka 1. Ustava ne daje pravo zahtijevati od glavnog urednika, odnosno nakladnika, objavljivanje mišljenja.

Naime, ustavno pravo na slobodu mišljenja i izražavanja misli ne jamči svakome pravo na objavu njegovih mišljenja u mediju (neovisno o tome jesu li mišljenja u skladu s programskim sadržajem medija ili nisu). Odredba članka 38. stavka 1. Ustava jamči građanima slobodu izražavanja misli koju javna vlast ne smije protuustavno ograničavati, odnosno zadirati u nju. Naime, ustavno pravo iz članka 38. stavka 1. Ustava usmjereno je nasuprot nositeljima javne vlasti koji ne smiju protuustavno ograničavati, prije svega, medije da slobodno šire vijesti i mišljenja prema svojem izboru. Sloboda izražavanja medija znači da su oni neovisni o svakom državnom ili drugom nadzoru i da nije dopuštena nikakva cenzura.

⁴⁸ Triva – Belajec – Dika, *op. cit.*, str. 393.

⁴⁹ Za slovensko pravo usp. Simona Zatler, Javna glasila: pravica do odgovora in popravka, str. 4. – 6., <http://www.media.forum.si/slo/pravo/strokovna-mnenja> (29. 8. 2007).

Način provedbe ustavnog prava na ispravak propisan je odredbama ZM-a. Stoga neosnovano neobjavljivanje ispravka (i odgovora na objavljenu informaciju) može značiti samo povredu odredaba ZM-a (i time, ako je riječ o ispravku objavljene informacije, ustavnog prava iz članka 38. stavka 4. Ustava), a ne povredu ustavnog prava na slobodu izražavanja misli. Opća sloboda izražavanja misli, naime, uopće nikome ne jamči pravo na objavu njegovih mišljenja u određenome mediju. Građanin može u skladu sa slobodom medija, kako je shvaća odredba članka 3. ZM-a, protiv volje uredništva pojedinog medija postići objavu svoga mišljenja samo ako je riječ o njegovu ustavnom pravu iz članka 38. stavka 4. Ustava i pod uvjetima propisanim u člancima 40. do 58. ZM-a.

19. ODNOS IZMEĐU OBJAVLJIVANJA ISPRAVKA PREMA ZAKONU O OBVEZNYM ODNOSIMA I ISPRAVKA INFORMACIJE PREMA ZM-u

Pravo osobnosti fizičke ili pravne osobe štiti se različitim zakonskim odredbama. Uz Zakon o obaveznim odnosima (ZOO)⁵⁰, ondje pripadaju i specijalni zakoni, na primjer ZM, Zakon o zaštiti osobnih podataka,⁵¹ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima.⁵²

ZOO poznaje nenovčani i novčani način popravljivanja neimovinske štete.

Prema odredbi članka 1099. ZOO-a, u slučaju povrijeđena prava osobnosti oštećenik može zahtijevati, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda učinjena ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom.

Prema odredbi članka 19. ZOO-a, pod pravom osobnosti u smislu tog Zakona razumijevaju se prava na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnoga i obiteljskog života, slobodu i dr.

Bez obzira na to što su instituti ispravka prema ZOO-u i institut ispravka objavljene informacije prema ZM-u usmjereni dijelom na zaštitu istog pravnog dobra, odnosno prava osobnosti, jer je i jednome i drugome svrha da se ispravi netočna informacija, među njima postoje i znatne razlike.⁵³ Prikazat ćemo one koje su, prema našem mišljenju, najvažnije.

⁵⁰ Narodne novine, broj 35./05.

⁵¹ Narodne novine, broj 103./03. i 118./06.

⁵² Narodne novine, broj 167./03 i 79./07.

⁵³ Usp. Andrej Berden, *Svoboda izražavanja in zaštita posameznikov pred njeno zlorabo*, str. 9. i 10., <http://www.media.forum.si/slo/pravo/strokovna-mnenja> (28. 8. 2007.).

a) Razlika je u sadržaju instituta.

Ispravak prema odredbama ZOO-a redovita je zaštita prava osobnosti koje može biti povrijeđeno neistinom informacijom.

Da bi se odredba članka 1099. ZOO-a mogla primijeniti i obvezati štetnika na naknadu štete, potrebno je kumulativno ispunjavanje svih pretpostavaka za naknadu štete sukladno odredbi članka 1045. ZOO-a, tj. subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu, štetna radnja, šteta, uzročna veza i protupravnost između štetne radnje i štete. Za nastanak štete potrebna je krivnja štetnika, koji zna ili mora znati da je njegova **informacija neistinita**.

Odredba članka 1099. ZOO-a primjenjuje se samo onda ako posebnim zakonima nije za određeno ponašanje predviđena primjena specijalnih odredaba. To znači da, ako je pravo osobnosti fizičke ili pravne osobe povrijeđeno informacijom objavljenome u medijima, o ispravku objavljene informacije treba raspraviti isključivo prema odredbama ZM-a, koje imaju prednost u odnosu prema odredbama ZOO-a.

Razloge za ispravak objavljene informacije koji uređuje ZM treba tražiti u činjenici da su razvojem medija fizičke i pravne osobe svakodnevno izložene udaru informacija, koje sve teže i dublje zadiru u njihova prava osobnosti. Institut ispravka informacije treba ih učinkovito zaštititi od opasnosti koja im prijete iznošenjem netočnih i nepotpunih informacija o njima u medijima. Ispravkom objavljene informacije, što je uređeno na načelima *audiatur et altera pars*, i jednakosti oružja omogućuje se pogođenoj osobi da se svojim prikazivanjem (izjašnjavanjem) suprotstavi objavljenoj informaciji u istome mediju, kako bi za nju doznao isti krug adresata koji je doznao i za prvotnu informaciju te da se time utječe i na oblikovanje mišljenja jer se čitatelju/gledatelju/slušatelju, uz prvotnu informaciju, daje i gledište pogođene osobe. Stoga pravo na ispravak prema odredbama ZM-a nije samo građanskopravna kategorija, nego sadržava i određene javnopravne elemente.

Ispravak objavljene informacije prema odredbama ZM-a može se zahtijevati ne samo protiv netočne, nego i protiv **nepotpune informacije**.

b) Razlika je u predmetu instituta.

Prema odredbi članka 1099. ZOO-a, ispravak je dopušten u slučaju povrijeđene prava osobnosti, a prema odredbi članka 40. ZM-a ispravak objavljene informacije može se zahtijevati u slučaju povrijeđene svakog prava i interesa.

c) Razlika je u *postupku po kojemu se sudski ostvaruju zahtjevi za ispravak*.

Zahtjev za ispravak prema odredbama ZOO-a ostvaruje se u redovitom sudskom postupku.

Za ostvarivanje ispravka prema odredbama ZM-a propisan je poseban postupak koji obilježavaju koncentracija postupka i hitnost.

d) Razlika je u *obveznicima koji su obvezni objaviti ispravak*.

Prema odredbama ZOO-a, obveznik objavljivanja ispravka je štetnik, a prema odredbama ZM-a, obveznik je glavni urednik.

e) Razlika je u *snošenju troškova ispravka*.

Prema odredbama ZOO-a, troškove objavljivanja ispravka snosi štetnik. Prema odredbama ZM-a, troškovi objavljivanja ispravka padaju na teret medija jer su mediji obvezni *bez naknade* objaviti ispravak (članak 40. stavak 1. ZM-a).

f) Razlika je u *hitnosti objavljivanja ispravka*.

ZOO ne propisuje poseban rok u kojemu se ispravak mora objaviti. Nasuprot tome, ZM propisuje da se ispravak mora objaviti u prvome, a ako stigne prekasno, u drugom izdanju, odnosno programskom sadržaju medija nakon primitka ispravka, a kada je riječ o izornoj promidžbi, onda u prvom izdanju, odnosno programskom sadržaju.

g) Razlika je u *opsegu ispravka*.

ZOO nema nikakve odredbe o opsegu ispravka, a ZM propisuje da ispravak ne smije biti nerazmjerno duži od informacije, odnosno od dijela informacije na koji se odnosi.

h) Razlika je u *krugu adresata kojima je ispravak namijenjen*.

ZOO nema o tome posebne odredbe.

Ispravak informacije, prema ZM-u, namijenjen je istom krugu adresata (čitatelja/gledatelja/slušatelja), koji je doznao i za prvotnu informaciju, zbog čega mora biti objavljen na istome ili istovrijednome mjestu i na isti ili istovrijedan način na koji je bila objavljena informacija na koju se ispravak odnosi.

ZAKLJUČAK

Zbog porasta utjecaja medija na oblikovanje javnog mišljenja nastaje potreba za stvaranjem kompenzacijske protuteže za zaštitu osoba povrijeđenih objavom informacije u medijima. Stoga su se pravo na ispravak objavljene informacije i pravo na odgovor razvili kao bitni sastavni dijelovi pravne regulative vezane za medije. Nezaustavljiva i progresivna komercijalizacija medija utječe na to da se nedovoljno poštuju pravila profesionalnog postupanja i etika novinarstva pri izvješćivanju u medijima, a posljedica je objavljivanje informacija kojima se narušava tuđe pravo na privatnost i koje povrjeđuju prava osobnosti fizičkih i pravnih osoba. Utoliko je pravo na ispravak i pravo na odgovor nuždan instrument za zaštitu povrijeđenih prava i interesa pogođenih osoba.

Summary

Vicko Prančić *

THE RIGHT TO CORRECT PUBLISHED INFORMATION AND THE RIGHT TO RESPOND TO PUBLISHED INFORMATION ACCORDING TO THE MEDIA LAW

Freedom of the media is in the service of individual and public opinion-making, providing the necessary basis for critical reporting and investigative journalism. Free from any influence, critical reporting should lead to the freedom of opinion and thus provide insight into political, social and cultural issues for all citizens. At the same time, the media can ensure the effective control of state power and oppose totalitarianism. However, the freedom of the media is not unlimited. Reporting which oversteps the information needs of the public may encroach on the protected areas of privacy and dignity of the human person and violate the rights and interests of natural and legal persons. The article discusses the right to correct published information, the right to publish information on the outcome of criminal proceedings and the right to respond to the published information according to the Media Law.

* Vicko Prančić, LL. B., Head of the Civil-law department of the County Court in Split, Gundulićeva 29 a, Split

Key words: the right to correct published information, the right to respond to published information, Media Law, freedom of the media.

Zusammenfassung

Vicko Prančić**

DAS RECHT AUF DIE BERICHTIGUNG EINER VERÖFFENTLICHTEN INFORMATION UND DAS RECHT AUF DIE GEGENDARSTELLUNG ZU EINER VERÖFFENTLICHTEN INFORMATION NACH DEM KROATISCHEN MEDIENGESETZ

Die Medienfreiheit dient der individuellen Meinungsfreiheit sowie der freien öffentlichen Meinungsbildung und bildet eine unverzichtbare Grundlage für kritische Berichterstattung und investigativen Journalismus. Nur eine kritische Darstellung der Realität frei von jeglichen Einflüssen kann zu einer freien Meinungsbildung führen und den Bürgern so Einblick in politische, soziale und kulturelle Lebensbereiche bieten. Zugleich kann auf diese Weise durch die Medien eine wirkungsvolle Kontrolle über die staatliche Gewalt und Widerstand gegen Totalitarismus gewährleistet werden. Doch auch die Medienfreiheit gilt nicht uneingeschränkt. Eine Berichterstattung, die über den öffentlichen Informationsbedarf hinausgeht, kann in den geschützten Bereich der menschlichen Persönlichkeit, Privatsphäre und Würde eindringen und damit die Rechte und Interessen natürlicher und juristischer Personen verletzen. In dieser Arbeit werden das Recht auf die Berichtigung einer veröffentlichten Information, das Recht auf die Veröffentlichung einer Information über den Ausgang eines Strafverfahrens und das Recht auf die Gegendarstellung zu einer veröffentlichten Information in der Regelung des Gesetzes über die Medien (ZM) behandelt.

Schlüsselwörter: die Recht auf die Berichtigung einer veröffentlichten Information, die Recht auf die Gegendarstellung zu einer veröffentlichten Information, Mediengesetz, Medienfreiheit.

** Vicko Prančić, Jurist, Vorsitzender der Zivilkammer des Gespanschaftsgerichts in Split, Gundulićeva 29 a, Split

